Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ШАЪБОН, 8-КУН

ШАМСИЙ 1369 ЙИЛ ҲУТ, 4-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган • 1991 йил 22 февраль, жума, № 38 • НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

РОССИЯ—ЎЗБЕКИСТОН: МУЗОКАРАЛАР БОШЛАНДИ

Москва. 20 февраль. («Халқ сўзи»нинг жамоатчи мухбири). Бугун бу ерга Ўзбекистон республикасининг расмий делегацияси ташриф буюрди. Уни Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов бошқармоқда. Делегация аъзоларини Домодедово кўналғасида РСФСР ҳукумати вакиллари кутиб олишди. Ўзбекистонликлар шу куниёқ РСФСР Вазирлар Кенгашининг раиси И. С. Силаев билан учрашиш учун йўл олдилар.

Делегация Ўзбекистон ва Россия республикалари ўртасида сиёсий-иқтисодий шартномалар тузиш юзасидан музокаралар олиб боради. Бугунча Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси раисининг ўринбосарлари Б. С. Ҳамидов ва Т. Я. Шарипов билан бирга бир гуруҳ иқтисодчи ҳамда бошқа мутахассислар илгари тузилган иқтисодий шартномани такомиллаштириш юзасидан мулоқот юритадилар.

Томонлар ўзаро келишиб олишгач, ҳужжатларни икки мустақил республика бошлиқлари имзолайдилар.

Музокараларда Ўзбекистон ССР Олий Кенгашидан халқ депутатлари С. Мирзаев, Ж. Маматов, Ўзбекистон ССР Президенти Кенгашининг аъзолари Т. Валиев, Т. Қаипберганов, Ўзбекистон Конституциявий назорат комитети раиси Ш. Уразаев, жумҳурият ҳукуматининг бошқа вакиллари иштирок этишмоқда.

Учрашув ва мулоқотлар қандай ўтаётгани, қайси масалага қай йўсинда эътибор берилаётгани ҳақида биз муштарийларимизга хабар бериб борамиз.

ИЛИҚ КУНЛАР ЯҚИНЛАШИБ ҚОЛДИ

«ХАЛҚ СЎЗИ»НИНГ ЖАМОАТЧИ МУХБИРИ Ж. МАМАТОВ МОСКВАДАН ХАБАР БЕРАДИ

Россия федерацияси ва Ўзбекистон республикаси ўртасида тузиладиган шартномани тайёрлаш учун Москвага ташриф буюрган ўзбекистонликларни 20 февраль кечқурун РСФСР Министрлар Кенгашининг раиси И. С. Силаев ҳамда манфаатдор вазирликлар, маҳкамалар раҳбарлари ҳукумат уйида кутиб олдилар. Ўзаро учрашувда томонлар ҳар иккала республика муаммоларини ўртага ташладилар. Биз ёғоч, ун, техника, ёқилғи, қоғоз ва ҳоказолар таъминотидаги жиддий узилишлар туфайли тола етказиб бериш бироз орқага сурилганлигини очиқ-ойдин тан олдик. Зеро, пахта Ўзбекистоннинг нафақат иқтисодий, балки сиёсий қуроли ҳам эканлиги алоҳида таъкидланди. Россия ҳукумати раҳбарлари масалага жиддий муносабат билдириб, 1991 йилда мавжуд ва тузилажак шартномалар тўла-тўкис бажарилишига кафолат беражакларини айтдилар. Ўзбекистон тарафи ҳам ана шундай фикрда эканлиги баён қилинди.

Музокаралар чоғида, жумладан, камида 20 йилга мўлжалланган узоқ муддатли шартномалар тузиш, РСФСР ҳудудида ҳамкорликдаги корхоналар, ёғоч етказиб берувчи хўжаликлар барпо этиш истиқболлари ҳақида сўз борди. Энг асосийси, ўзаро келишув асабий руҳда эмас, бир-бирига ҳурмат ва ишонч, самимийлик, бақамти манфаатдорлик, қўллаб-қувватлаш руҳида ўтмоқда. Бу айни пайтда Россия, Украина, Қозоғистон, Ўзбекистон, Тожикистон, Туркманистон, Қирғизистон республикалари раҳбарлари келишуваларининг дастлабки натижаларидир, албатта.

Шу куни РСФСР ҳукумати раҳбарияти Ўзбекистон делегацияси шарафига зиёфат берди. Маросимда Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Табиат муҳофазаси ва табиий бойликлардан фойдаланиш комитети раисининг ўринбосари С. Мирзаев, СССР Олий Кенгашининг аъзоси Т.Қаипберганов, Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси раисининг ўринбосарлари Б. С. Ҳамидов, Т. Я. Шарипов, бошқа расмий кишилар иштирок этдилар.

Шу тариқа яқин орада икки республика раҳбари сиёсий ва иқтисодий шартномага имзо чекишлари учун замин ҳозирланди. Демак, ўзаро ҳамкорликнинг илиқ кунлари яқинлашиб қолди.

ДАЛАЛАРДА ИШ ҚИЗҒИН

Қашқадарё вилоятида баҳор нафаси сезилмоқда. Оби ҳавонинг бу қадар яхши келиши далаларда беда экишни бошлаб юбориш имконини берди. Калинин номли давлат хўжалигининг деҳқонлари биринчи бўлиб мавсумни бошладилар. Хўжаликда ярим минг гектар бедапоя бор эди, унинг ёнига пахта майдонларини қисқартириш ҳисобидан яна 186 гектар ер қўшилди.

Қўриқ хўжаликда эндиликда ем-хашак етиштириш мустақил соҳа қилиб қўйилди, уни ривожлантириш вазифаси 12 та хўжалик ҳисобидаги жамоага топширилди. Ана шу жамоалар жуда эрта беда уруғини сепишга жазм қилдилар. «Тошкент-1» навига афзаллик берилди. Бинобарин, улар ўзлари ўтган йили тайёрлаб қўйган уруғликдан биринчи марта фойдаланмоқдалар. Бу эса ҳосилнинг таннархини анча пасайтиришга, 65 минг сўм пулни тежаб қолишга имкон беради. Ваҳоланки, уруғлик сотиб олиш учун худди шунча пул сарфланарди. Энди озуқа етиштирувчиларнинг ўзлари беда уруғлигини етказиб бериш ниятидалар.

Уруғлик далаларга табиий намлик бор пайтида сепилмоқда. Хўжаликда ҳар гектар ердан 200 центнердан пичан олиш учун бедани камида беш марта ўриб олишни мўлжаллаб туришибди.

(ЎзТАГ мухбири).

Ҳадемай табиат уйқусидан уйғонади. Ўлкамизга Наврўз байрами ташриф буюради. Дошқозонларда сумалаклар қайнайди, ҳар қадамда тантаналар авж олади. Юртимизда ана шу шодиёналарга тараддуд бошлаб юборилди. Наврўз байрамини ўтказувчи жумҳурият комиссиясининг тузилганлиги ҳам шундан далолат.

СУРАТДА: пойтахтнинг Ҳамза районидаги Акмал Икромов маҳалласида истиқомат қилувчи меҳнат фахрийси Рихсивой Рўзимуҳаммедов набираси билан боғ юмушларини бажармоқда.

Рустам ШАРИФ олган сурат.

ОМИЛКОРЛАР ТАЙЁРЛАНАЯПТИ

ХОРАЗМ. Урганч шаҳридаги корхона, ташкилот ва муассасалар раҳбарлари, иқтисодчилар, ҳуқуқшунослардан иборат 500 мутахассисга тадбиркорлик сирлари ўргатилди.

БУНДАН ташқари хусусий корхоналар эгаларига айланган 30 нафардан зиёд ишбилармон ижарачилар мамлакатнинг марказий шаҳарларида ва чет элларда малака ҳосил қилиб қайтишди. Энди улар олган билим, орттирган тажриба юрт манфаатларига хизмат қилади.

Омилкор кишиларни тайёрлашда шаҳар кенгашига Тошкентдаги «Ўзбекистон» корчалонлик (бизнес) маркази ҳамда вилоятдаги «Маърифат» уйи яқиндан кўмаклашаяпти. Бозор иқтисоди шароитида оқилона иш юритиш усулларини чуқур ўзлаштиришга вилоятнинг бошқа шаҳар ва қишлоқларида ҳам катта аҳамият берилмоқда.

А. СОВИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

КОРХОНАЛАР ДИРЕКТОРЛАРИ БУТУНИТТИФОҚ СЪЕЗДИНИНГ БАЁНОТИ

РСФСР Олий Кенгашининг раиси Б. Н. Ельцин 19 февраль куни телевидение орқали сўзга чиққанлиги муносабати билан биз, съезд қатнашчилари — халқ хўжалиги барча тармоқларининг, мулкчилик барча шаклларининг, иттифоқдош республикалар ва иқтисодий минтақаларнинг вакиллари СССР Президенти М. С. Горбачев истеъфога чиқсин, деган талабни қўллаб-қувватламаслигимизни айтамиз.

Съезд таъкидлайдики, мамлакатдаги вазиятни барқарор этиш йўлини қатъият билан ўтказиш, туб сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларни давом эттириш зарур.

Ҳозир мамлакат ва республикаларнинг раҳбарияти бир-бирига қарама-қарши туришини тўхтатиб, давлат арбобига хос юксак донолик, фуқаролик бурчини, масъулиятини намоён этиши ва жамиятда бошланган ажралишни тўхтатиши жуда муҳимдир. Мамлакатимиз яна бир гражданлар урушига дош бера олмайди.

Москва, 1991 йил 20 февраль.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг қарори

НАРХ-НАВОНИ БОШҚАРИШ ТАРТИБЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1991 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ҲАҚИДА

Нарх-навони бошқариш ва Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджети масалаларини эшитиб ва муҳокама қилиб, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. Ўзбекистон ССР вице-президентининг муҳокама этилган масала бўйича ахбороти маълумот учун қабул қилинсин.

2. Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджетининг асосий параметрлари даромадлар бўйича 23,7 миллиард сўм, харажатлар бўйича 25,6 миллиард сўм миқдорида маъқуллансин. Бюджетнинг дефицит чегараси 1,9 миллиард ҳажмида тасдиқлансин.

3. Ўзбекистон ССР Молия вазирлиги вазирликлар, идоралар, Қорақалпоғистон АССР Вазирлар Кенгаши, халқ депутатлари вилоят Советлари ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитети билан биргаликда маҳаллий бюджетлар дефицитни мумкин қадар қисқартириш имкониятини қўшимча равишда кўриб чиқсин.

4. Ўзбекистон ССР ҳукуматининг аҳолига ва биринчи навбатда кам таъминланган қатламлар: пенсионерлар, ногиронлар, студентлар, ўқувчилар, кўп болали оилалар ва бошқаларга харажатлар компенсациясини бериш; ишсизларга нафақа бериш масалаларини ҳал этишнинг самарали воситаси ишлаб чиқилган ва ишга туширилган тақдирдагина озиқ-овқат ва бошқа кундалик эҳтиёж молларига чакана нархлар оширилади, деган таклифи маъқуллансин.

5. Ўзбекистон ССР ҳукумати чакана нархларни бошқариш бўйича амалий фаолиятда аҳолининг реал даромадларини бир-бирига яқинлаштириш ва бу даромадларни ҳаёт кечириш минимумидан паст бўлмаган даражада таъминлашга асосий эътибор берсин.

6. Халқ депутатлари вилоят Советлари ва Тошкент шаҳар Совети, Ўзбекистон ССР Молия вазирлиги, Ўзбекистон ССР давлат банки, акционерлик-тижорат банклари республика вазирликлари ва идоралари билан биргаликда зарар кўриб ишлаётган корхоналар, ташкилотлар, колхоз ва совхозлар ўз ходимларининг турмуш даражасини сақлаш ҳамда даромадларини оширишга қилган харажатларни қоплаш учун ресурслар қидириб топсинлар.

7. Халқ депутатлари маҳаллий Советлари нарх-навони бошқариш соҳасидаги чора-тадбирларни амалга ошириш ишларини бошқарсинлар, бунда аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини олиб боришга, ҳар бир корхона, ташкилот ва хўжалик бўйича нарх-наво ошишининг ўрнини қоплаш учун маблағлар қидириб топиш билан боғлиқ масалаларни амалий ҳал этишга алоҳида эътибор берсинлар, озиқ-овқат маҳсулотлари ва кундалик эҳтиёж моллари тўғри тақсимланишини таъминлайдиган, бу ишда бузилишлар ва суиистеъмоллар истисно этиладиган чора-тадбирларни кўрсинлар.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 февраль.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг қонуни

ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ ОЛИБ ҚОЧГАНЛИК УЧУН ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИКНИ КУЧАЙТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Транспорт воситаларини олиб қочганлик учун жиноий жавобгарликни кучайтириш мақсадида Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

Ўзбекистон ССРнинг 1959 йил 21 майдаги қонуни билан тасдиқланган (ЎзССР Олий Советининг ведомостлари, 1959 йил, № 6, 2-модда; 1983 йил, № 1, 1-модда; 1985 йил, № 31, 359-модда) Ўзбекистон ССР Жиноят кодексининг 209-2-моддаси қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«209-2-модда. **Транспорт воситаларини олиб қочиш**

Транспорт воситаларини олиб қочиш —

уч йилдан етти йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади.

Ўша ҳаракатлар такрор ёки бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб содир этилса — мол-мулкини мусодара қилиб, етти йилдан ўн икки йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади.

Ушбу модданинг биринчи ва иккинчи қисмларида назарда тутилган ҳаракатлар ўта хавфли рецидивист, уюшган жиноятчи гуруҳ томонидан, ёхуд куч ишлатиб ёки дўқ-пўписа қилиб содир этилса — мол-мулкини мусодара қилиб, ўн йилдан ўн беш йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади».

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 15 февраль.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг қарори

«ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИ РАИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ВИЦЕ-ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ШАЪНИ ВА ҚАДР-ҚИММАТИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚОНУНИНИ ҚЎЛЛАНИШ ҲАМДА КУЧГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раисининг ва Ўзбекистон ССР вице-президентининг шаъни ва қадр-қимматини муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонуни эълон қилинган пайтдан бошлаб кучга киритилсин.

2. Уқтирилсинки, Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентини ошкора ҳақоратлаш уларнинг шаъни ва қадр-қимматини атайлаб камситишдир.

Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентининг обрўсини тўкадиган уйдирмаларни тарқатиш уларга туҳмат қилишдир.

Ўзбекистон ССР бошлиғи — Ўзбекистон ССР Президентининг фаолияти тўғрисидаги, унинг раҳбарлигида амалга оширилаётган сиёсат хусусидаги шунингдек Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раисининг ёки Ўзбекистон ССР вице-президентининг фаолияти ҳақидаги танқидий мулоҳазаларни ўз ичига олувчи ошкора чиқишларга «Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентининг шаъни ва қадр-қимматини муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонуни таъсир қилмайди.

3. Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентига нисбатан ҳақоратни ёки улар шахсига нисбатан туҳматни ўз ичига олувчи материалларни эълон қилган оммавий ахборот воситалари ёки уларнинг бўлинмалари (радио, телевидение программалари ва бошқалар) Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ёки Ўзбекистон ССР вице-президентини ҳақоратлаган ёхуд уларга нисбатан туҳмат қилган конкрет шахс (шахслар) хусусида суднинг айблов ҳукми қонуний кучга кирганидан сўнг жавобгарликка тортилиши мумкин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1991 йил 15 февраль.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг қарори

ҚОЗОҒИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ССР ИТТИФОҚИ ЖУМҲУРИЯТЛАРИ ОЛИЙ КЕНГАШЛАРИГА МУРОЖААТНОМАСИ ҲАҚИДА

Қардош Қозоғистон парламентининг ССР Иттифоқи жумҳуриятлари давлат ҳокимиятлари олий органларига мурожаатномасида ифода этилган олижаноб интилишларни қўллаб-қувватлаган ҳолда Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. Қозоғистон ССР Олий Кенгашининг янгиланган СССР федерацияси таркибида суверен жумҳуриятлар бирлигини мустаҳкамлаш, мамлакатдаги иқтисодий ҳамда сиёсий инқирозни ҳамжиҳатлик, жипслик йўли билан тезроқ бартараф этиш зарурлиги тўғрисида ССР Иттифоқи жумҳуриятларининг Олий Кенгашларига қилган мурожаатномаси маъқуллансин.

2. Тоталитар системани, унитаризмни, раҳбарликнинг маъмурий-буйруқбозлик усулларини таг-туби билан йўқотиш учун курашиш ўрнига мамлакатда сиёсий вазиятни беқарорлаштиришга, фуқаролар орасида турли зиддиятларни кескинлаштиришга, «қонунлар жанги»ни кучайтиришга қаратилган хатти-ҳаракатлар содир бўлмоқдаки, ғаразли кучларнинг бундай хатти-ҳаракатларига мутлақо йўл қўйиб бўлмайди, деб ҳисоблансин.

3. Ўзбекистоннинг туб сиёсий ва иқтисодий манфаатларига асосланган ҳолда янгиланган совет федерацияси таркибида жумҳуриятимизнинг мустақиллигини янада кенгайтириш ва теранлаштиришга қаратилган сиёсатни изчил амалга ошириш Ўзбекистон ССР ҳукуматига топширилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1991 йил 15 февраль.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ФОРС КЎРФАЗИДАГИ ҲАРБИЙ МОЖАРО ХУСУСИДА БАРЧА МАМЛАКАТЛАРНИНГ ПАРЛАМЕНТЛАРИГА

МУРОЖААТНОМАСИ

СССР Олий Кенгаши Форс кўрфази атрофидаги фожиали воқеалар муносабати билан жиддий ташвишланаётганини изҳор этади. У ерда уруш ёнғини аланга олиб бормоқда. Кун сайин жанговар ҳаракатлар тобора кенгайиб, кўпроқ вайронгарчилик келтирмоқда. Мутлақо бегуноҳ кишилар ҳалок бўлмоқдалар, кўплаб-кўп моддий зиён етказилмоқда. Атроф муҳит, иқтисодиёт, маданият ёдгорликлари учун фалокатли оқибатлар хавфи яққол кўриниб турибди. Оммавий қирғин қуролини ишлатиш эҳтимоли ҳаддан ташқари хавотирликка солмоқда.

СССР Олий Кенгаши ҳисоблайдики, минтақа ва умуман дунё халқлари учун ўнгарилмас оқибатларга олиб борадиган жаҳаннам сари тойиб боришни имкони борича тезроқ тўхтатиш зарур. Тинчлик мантиқи, можароларни бартараф этишнинг зўравонликсиз, сиёсий усуллари устунлиги уруш мантиқидан ғолиб келиши лозим.

Совет парламентининг аъзолари можарони тинч бартараф этиш мумкинлигига, бирдан-бир оқилона йўл мана шу эканлигига ишонадилар. Бунинг учун аввало шу қадар кескин халқаро вазиятни вужудга келтирган асосий сабабни тугатиш, яъни БМТ Хавфсизлик кенгашининг қарорларида талаб қилинганидек, Ироқ қўшинларини Қувайтдан дарҳол ва ҳеч сўзсиз олиб чиқиб кетиш, бу мамлакатнинг суверенитети ва ҳудудий яхлитлигини тиклаш зарур.

СССР Олий Кенгаши совет давлати раҳбариятининг Форс кўрфазидаги можарони ҳал этиш мақсадини кўзлаб сиёсий-дипломатик соҳада фаол сарфлаётган куч-ғайратларини қўллаб-қувватлайди ва бу куч-ғайратларни ошириш, шу тариқа ишни тезроқ урушни тўхтатиш, тинчликни тиклаш сари изчиллик билан олиб бориш зарур, деб ҳисоблайди.

Ҳозирги мушкулотни бартараф этиш яқин шарқдаги бошқа кескин муаммоларни, аввало араблар билан Исроил ўртасидаги можарони ҳам бартараф этишга, БМТнинг фаол иштирокида Форс кўрфази атрофида, умуман Яқин ва Ўрта Шарқда регионал хавфсизликнинг мустаҳкам тартиботини вужудга келтиришга йўл очади. Дунёдаги барча халқлар, ҳамма мамлакатлар бундан бевосита манфаатдордирлар.

СССР халқ депутатлари съезди, СССР Олий Кенгаши мушкулотдан қутулиш йўлини уруш йўлидан эмас, балки сиёсат майдонидан изламоқ керак, деган фикрни неча марталаб қатъий қилиб айтган эдилар. Ҳозир, уруш икки ойдан бери давом этиб, тобора вайронгарчилик тусини олаётган бир пайтда СССР Олий Кенгаши Форс кўрфази атрофидаги урушни дарҳол тўхтатишга интилишга азму қарор берганини яна бир бор тасдиқлайди ва барча парламентларга, қонун чиқарувчиларга, сиёсат ва давлат арбобларига, холис ниятли кишиларга мурожаат этиб, уларни ўз ихтиёрларидаги барча имкониятлардан фойдаланиб, бу ишга иложи борича кўпроқ кўмаклашишга чақиради.

Шу мақсадларга эришишда куч-ғайратларни бирлаштирайлик.

СССР ОЛИЙ КЕНГАШИ

Москва, Кремль.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг қонунлари

Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджети ҳақида

1991 йилги Ўзбекистон ССР давлат бюджетининг ижроси ижтимоий ва иқтисодий дастурни амалга оширишни таъминламоғи керак ва у жумҳурият иқтисодиётини барқарорлаштириш, бозор муносабатларини жорий этиш, чакана нархларни ислоҳ қилиш кўзда тутилаётганлиги муносабати билан аҳолини муҳофаза қилиш учун зарур ресурсларни яратишга қаратилгандир.

1-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджети даромадлар бўйича 23667159 минг сўм ва харажатлар бўйича 25582325 минг сўм атрофида, сарф-харажатлар даромадлардан 1915166 минг сўм ёки 7,48 фоиз ортиқ қилиб (тақчилик билан) тасдиқлансин.

1991 йилги жумҳурият бюджети даромадлари бўйича 21244477 минг сўм ва сарф-харажатлар бўйича 22601338 минг сўм миқдорида белгилансин. Бунда Қорақалпоғистон АССР, вилоятлар ва Тошкент шаҳрининг маҳаллий бюджетларига ўтказиладиган 4483114 минг сўм миқдоридаги маблағлар ҳам ҳисобга олинади.

1991 йилги жумҳурият бюджети дефицитининг энг юқори даражаси 1356861 минг сўм ёки 7,48 фоиз миқдорида белгилансин.

Бюджет сарф-харажатларини маблағ билан таъминлаш ҳақиқатда олинган даромадлар доирасида амалга оширилиши белгилансин.

2-модда. Жумҳуриятнинг 1991 йилги давлат бюджети даромадлари қуйидагилар ҳисобига шаклллантирилсин:

оборот солиғидан ажратмалар;

корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар оладиган фойдага солинадиган солиқдан 23 фоиз миқдоридаги ажратмалардан, маҳаллий хўжалик корхоналари, бирлашмалари ва ташкилотлари бўйича эса солиқ солинадиган фойданинг 45 фоизи миқдоридаги ажратмалар. Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси чакана нархларни ислоҳ қилиш кўзда тутилаётгани муносабати билан ишлаб чиқилаётган аҳолинн ижтимоий ҳимоя қилиш механизмини ҳисобга олган ҳолда фойдага солинадиган солиқдан ажратмалар миқдорига ўзгартишлар киритсин;

Кооператив (жамоа хўжаликлари ҳам шунга киради) ва жамоат ташкилотларининг даромадлари (фойдалари)га солинадиган солиқлардан ажратмалар;

аҳолидан олинадиган давлат солиқларидан ажратмалар;

1982 йилда чиқарилган ички ютуқли давлат заёмларини сотишдан ажратмалар;

нарх-навонинг ошиши муносабати билан баҳоларни қайта кўриб чиқишдан олинадиган даромадлар;

транспорт воситалари эгаларидан олинадиган солиқ;

маҳсулот, молларни сотиш ва хизматлар кўрсатиш ҳажмининг 5 фоизи миқдорида олинадиган солиқ;

реновация учун кўзда тутилган 20 фоиз миқдоридаги амортизация ажратмалари;

саноат корхоналаридан ундириладиган сув учун тўлов;

давлат мулкини ижарага олувчи корхоналардан ижара ҳақи, амортизация ажратмалари бу ҳисобга кирмайди;

Ўзбекистон ССР ҳудудида жойлашган корхона, бирлашма, ташкилотлар фаолиятидан тушадиган маҳаллий солиқлар ва йиғимлардан ҳамда бошқа носолиқ тушумлардан;

корхоналарнинг меҳнат ҳақи фондидан 11 фоиз миқдорида ажратмалар;

ер солиғи;

пул-буюм лотереяларидан тушумлар;

жумҳуриятга унинг ҳудудидан ташқарида хом ашё ресурсларидан ҳосил қилинадиган соф даромаднинг бир қисмини қайтариш.

3-модда. Қорақалпоғистон АССР бюджети, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетларига ажратмалар нормативлари (фоизларда) Ўзбекистон ССР Молия вазирлиги томонидан белгиланади ва Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлаганидан сўнг Қорақалпоғистон АССР Вазирлар Кенгаши, вилоят ижрокомлари ва Тошкент шаҳар ижрокомига етказилади.

4-модда. Белгилаб қўйилсинки:

а) Ўзбекистон ССР ҳудудида истиқомат қилувчи СССР фуқаролари, ажнабий фуқаролар, фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи улар жойлашган ердаги корхона, бирлашма ва ташкилотлар томонидан тўланади: биринчи ҳудудий поғонадаги (қишлоқ, овул, посёлка, шаҳар, районга бўйсунадиган шаҳарлар, шаҳарлардаги халқ депутатлари район Советлари) бюджетлар бўйича, шунингдек фуқаролардан катта ҳажмда даромад солиғи тушадиган шаҳарнинг бюджетлари бўйича тушумларнинг бир қисми халқ депутатларининг юқори маҳаллий Советлари белгилайдиган нормативлар бўйича юқори маҳаллий Советлар бюджетларига ўтказилиши мумкин;

б) Ер солиғи бўйича тегишли маҳаллий Советларнинг бюджетига ажратмаларнинг нормативлари келгуси йил бюджетини тасдиқлаш чоғида юқори Советлар томонидан белгиланади.

5-модда. Иттифоқ корхоналари, ташкилотлари ва муассасалари бўйича ундириш муддати ўтиб кетган кредиторлик қарзлари ва бошқа ҳар хил йиғим ва турли носолиқ даромадлар суммалари тўла миқдорда жумҳурият бюджети даромадига ўтказилиши белгилаб қўйилсин.

Автомобиль инспекциялари томонидан ундириладиган йиғимлар, СССР фуқароларига паспорт берилганлиги учун йиғимлар ва уй дафтарларини сотишдан тушумлар тегишли маҳаллий бюджетларга ўтади.

6-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги республика бюджетининг даромадлари манбалар бўйича қуйидаги миқдорларда белгилансин:

	(минг сўм)
Оборот солиғи	—3880000
Фойда солиғи	—1141625
1982 йилда чиқарилган давлат ички ютуқли заёмларини сотишдан ажратмалар	—205000
Пул-буюм лотереялари бўйича тушумлар	—16848
Турли йиғимлар, бошқа ҳар хил носолиқ тушумлар	—58313
Нарх-навонинг ошиши муносабати билан баҳоларни қайта кўриб чиқишдан тушумлар	—800000
Сотувдан олинадиган солиқлар	—1600000
Корхоналарнинг меҳнатга ҳақ тўлаш фондларидан 11 фоиз ажратмалар	—1707000
Реновацияга мўлжалланган амортизация суммаларидан 20 фоиз ажратмалар	—362691
Ер солиғи	—800000
Хом ашё ресурсларидан жумҳурият ҳудудидан ташқарида ҳосил бўладиган соф даромаднинг бир қисмини қайтариш	—10673000
Жами:	—21244477

7-модда. Ўзбекистон ССРнинг жумҳурият бюджетида қуйидаги йўналиш ва тадбирларга маблағ ажратиш тасдиқлансин:

	(минг сўм)
а) халқ хўжалигини маблағ билан таъминлашга	—11827764
Шу жумладан:	
марказлаштирилган капитал қуйилмаларни маблағ билан таъминлашга	—2274080
б) ижтимоий-маданий тадбирлар ва фанни маблағ билан таъминлашга	—3714537
Шу жумладан:	
халқ таълими ва кадрларга касб ўргатишга	—1628111
соғлиқни сақлаш ва жисмоний тарбияга	—667029
маданиятга	—177449
фанга	—99492
ижтимоий таъминот ва давлат нафақаларига	—1142456
в) давлат ҳокимияти ва бошқарув органларини сақлаш харажатларига (ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ҳам шунга киради)	—327051
г) резерв фондини ташкил қилишга	—167200
д) сотувдан олинадиган солиқлар жорий қилиниши муносабати билан бюджетдаги ташкилотларни қоплашга	—370000
е) ўзаро ҳисоб-китоблар бўйича маблағлар	—1600000
ж) маҳаллий Советлар бюджетларига ўтказиладиган маблағлар	—4483114
з) бошқа тадбир ва сарф-харажатларга	—111672
Жами:	—22601338

8-модда. Белгилаб қўйилсинки, автомобиль йўлларини қуриш, таъмирлаш ва сақлаш ишларини маблағ билан таъминлаш 1991 йил 1 январь ойидан қуйидаги ажратмалар ҳисобига амалга оширилади.

— Жамоа хўжаликлари, давлат хўжаликлари, саноат, транспорт, қурилиш ва бошқа корхоналар ҳамда хўжалик ташкилотларидан маҳсулот ишлаб чиқаришнинг (ишлар ёки кўрсатилган хизматларнинг) йиллик ҳажмидан бир фоиз миқдорида, бунда уларнинг олдинги йил режалари бўйича ишлаб чиқариш топшириқларини бажаришга доир қиймат ифодасидаги ҳисобот маълумотларидан келиб чиқилади;

— Тайёрлов, савдо умумий овқатланиш тармоқлари (шу жумладан, Ўзбекистон ССР Савдо вазирлигининг улгуржи ташкилотлари), таъминлаш-сотиш ташкилотлари йиллик оборотининг 0,1 фоизи миқдорида.

9-модда. Транспорт воситалари ва бошқа ўзиюрар машина ва механизмлар эгаларидан олинадиган солиқ 1991 йил 1 январдан бошлаб 4 баравар оширилсин.

Транспорт воситалари ва бошқа ўзиюрар машина ҳамда механизмларнинг эгаларидан олинадиган солиқ маҳаллий бюджет даромадларига киритилиши ва улар пассажир транспорти корхоналарини ривожлантириш ва уларнинг кўрадиган зарарларини қоплашга қаратилиши белгилансин.

Умумий фойдаланишдаги автотранспорт корхоналари пассажирларни ташишни амалга оширадиган автотранспорт воситалари бўйича солиқ тўлашдан озод қилинсин.

10-модда. Белгилансинки. Қорақалпоғистон АССР, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетлари Ўзбекистон ССРнинг бюджет системасига мустақил қисмлар сифатида киритилади.

Кўрсатиб ўтилган бюджетлар 1991 йилдан бошлаб тегишли ҳудудда даромадлар, солиқлар ва бошқа тушумларнинг кўзда тутилаётган ҳажмлари негизида шакллантирилади. Бунда мазкур бюджетларга тегишли нормативлар бўйича умумдавлат солиқларидан ажратиладиган маблағлар ҳисобга олинади.

11-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджети таркибига Қорақалпоғистон АССР бюджети, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетлари 558305 минг сўм ёки 7,48 фоиз миқдордаги дефицит (сарф-харажатларнинг даромадлардан ошиб кетиши) билан даромадларнинг жами суммаси 6905706 минг сўм ва харажатларнинг жами суммаси 7464101 минг сўм этиб киритилсин, шу жумладан:

	даромадлар	харажатлар	тақчил харажатлар ҳажмига нисбатан	фоиз (минг сўм)
Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикаси	577662	624362	46700	7,48
Андижон вилояти	618380	668375	49995	7,48
Бухоро вилояти	552428	597088	44660	7,48
Жиззах вилояти	312572	337842	25270	7,48
Қашқадарё вилояти	492287	532087	39800	7,48
Наманган вилояти	464354	501894	37540	7,48
Самарқанд вилояти	648333	700748	52415	7,48
Сурхондарё вилояти	405963	438783	32820	7,48
Сирдарё вилояти	243443	263123	19680	7,48
Тошкент вилояти	638747	690387	51640	7,48
Фарғона вилояти	617468	667388	49920	7,48
Хоразм вилояти	370159	400084	29925	7,48
Тошкент шаҳри	964000	1041940	77940	7,48

12-модда. Ўзбекистон ССРнинг республика бюджетида 1991 йил учун кассадаги нақд оборот пули 150 миллион сўм миқдорида белгилансин.

Қорақалпоғистон АССР Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ижроия комитетлари, Тошкент шаҳар ижроия комитетига Қорақалпоғистон АССР, вилоятларнинг маҳаллий бюджетлари ва Тошкент шаҳар бюджети бўйича 1991 йил учун кассадаги нақд оборот пулини бу бюджетларнинг касса ижросини таъминлай оладиган миқдорини аниқлаб олиш тавсия қилинсин.

13-модда. Республика молиясининг ўта мушкуллиги шароитида иқтисодиётни соғломлаштиришга, кечиктириб бўлмайдиган ижтимоий масалаларни ҳал қилиш ва бозор муносабатларига ўтиш пайтида аҳолини ижтимоий муҳофаза қилишга қаратилганлигини ҳисобга олганда Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджетини бажариш ҳамма бўғиндаги бошқарув идораларидан, корхона, бирлашма ва ташкилотлардан қатъий иқтисодий тартиб ва тежамкорликни амалда таъминлашни, иш самарадорлигини мумкин қадар оширишни талаб қилади.

14-модда. Мазкур қонуннинг қабул қилиниши муносабати билан Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг 1990 йил 27 декабрдаги «Республикани иқтисодий ва ижтимоий ривожлантиришни 1991 йилнинг I кварталида бюджетдан маблағ билан таъминлаш тўғрисида»ги 392-сон қарори бекор қилинсин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1991 йил 14 февраль.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РАИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ВИЦЕ-ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ШАЪНИ ВА ҚАДР-ҚИММАТИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг бошлиғи сифатида Ўзбекистон ССР Президенти ёки Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентининг шаъни ва қадр-қимматига путур етказилишига йўл қўйиб бўлмаслигини эътироф этган ҳолда Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1-модда. Ўзбекистон ССР Президенти ёки Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентини ошкора ҳақоратлаганлик ёки уларга нисбатан туҳмат қилганлик —

уч минг сўмгача миқдорда жарима солиш ёки икки йилгача муддатга ахлоқ тузатиш ишларига ҳукм этиш ёхуд уч йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади.

Матбуотдан ёки бошқа оммавий ахборот воситаларидан фойдаланган ҳолда содир этилган худди шундай хатти-ҳаракатлар —

икки йилгача муддатга ахлоқ тузатиш ишларига ҳукм этиш ёхуд олти йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади.

2-модда. Ўзбекистон ССР Президенти ёки Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентини ҳақоратловчи ёки уларнинг шахсига нисбатан туҳматни ўз ичига олувчи материалнн эълон қилган оммавий ахборот воситасига суд қарорига кўра йигирма беш минг сўмгача миқдорда жарима солинади.

Ўзбекистон ССР Президенти ёки Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентини ҳақоратловчи ёки уларга нисбатан туҳматни ўз ичига олувчи материални такроран тарқатган оммавий ахборот воситасининг фаолияти суд қарорига кўра тўхтатилиши мумкин.

3-модда. Мазкур қонунга мувофиқ Ўзбекистон ССРнинг қонун ҳужжатларига қуйидаги қўшимчалар киритилсин:

а) 1959 йил 21 майдаги Ўзбекистон ССР қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон ССР Жиноят кодекси (Ўзбекистон ССР Олий Советининг ведомостлари, 1959 йил, № 6, 2-модда) қуйидаги мазмунда 191-4-модда билан тўлдирилсин:

«191-4-модда. Ўзбекистон ССР Президенти ёки Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентини ошкора ҳақоратлаганлик ёки уларга нисбатан туҳмат қилганлик

Ўзбекистон ССР Президенти ёки Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси ва Ўзбекистон ССР вице-президентини ошкора ҳақоратлаганлик ёки уларга нисбатан туҳмат қилганлик —

уч минг сўмгача жарима солиш ёки икки йилгача муддатга ахлоқ тузатиш ишларига ҳукм этиш ёхуд уч йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади.

Матбуотдан ёки бошқа оммавий ахборот воситаларидан фойдаланган ҳолда содир этилган худди шундай хатти-ҳаракатлар —

икки йилгача муддатга ахлоқ тузатиш ишларига ҳукм этиш ёхуд олти йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади»;

в) 1959 йил 21 майдаги Ўзбекистон ССР қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон ССР Жиноят-процессуал кодексининг 108-моддаси учинчи қисми (Ўзбекистон ССР Олий Советининг ведомостлари, 1959 йил, № 6, 3-модда) «191-1» рақамидан кейин «191-4» рақами билан тўлдирилсин.

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши навбатдан ташқари IV сессиясининг 1991 йил 15 февралдаги мажлисида қабул қилинган.

• Ўзбекистон ССР Ҳисоб давлат комитети хабар қилади:

Ўзбекистон ССР саноатининг 1991 йил январь ойидаги иши якунлари тўғрисида

1991 йилнинг январида машинасозлик ва деҳқончилик саноат комплекслари корхоналарида, бир қанча вазирликларга қарашли корхоналарда, Андижон, Бухоро, Қашқадарё, Наманган, Самарқанд, Сурхондарё ва Хоразм вилоятларининг корхоналарида 1990 йилнинг январига нисбатан маҳсулот (ишлар, хизматлар) ҳажмининг ўсишига эришилди.

Ўтган йилнинг январига нисбатан кўмир ва нефть қазиб чиқариш, дизеллар, марказдан қочувчи насослар, компрессорлар, лифтлар, пахта териш машиналари, холодильниклар, капролактам, ўқувчилар дафтарлари, гилам ва гилам поёндоз, гўшт, сариёғ, консервалар, қандолат маҳсулотлари ва бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқариш кўпайди.

Шу билан бир вақтда шошилинч ҳисоботда эътиборга олинадиган саноат маҳсулотлари энг муҳим турларининг ҳар иккисидан бирини ишлаб чиқариш ўтган йилнинг январига нисбатан камайди. Шундай маҳсулотлар орасида электр қуввати, экскаваторлар, тракторлар, минерал ўғитлар, кимёвий тола, қоғоз, цемент, қурилишбоп ғишт, шифер, пахта толаси, ип газлама, жун ва шойи газламалар, пайпоқлар, трикотаж буюмлар, колбаса маҳсулотлари, ёғи олинмаган сут маҳсулотлари, ёрма, алкоголсиз ичимликлар, минерал сувлар, папирослар ва сигареталар бор, балиқ овлаш ҳам камайди.

Маҳсулот ишлаб чиқариш камайганлиги оқибатида республикадаги ҳар учта ишлаб чиқариш бирлашмаси ва корхонасидан бири ишлаб чиқариш ҳажмини жами 245,2 миллион сўмлик камайтириб юборди, бу республика саноати 1991 йил январида ишлаб чиқарган ҳажмнинг 6,5 фоизини ташкил этади.

Буларнинг ҳаммаси шунга олиб келдики, умуман республикада 1991 йилнинг январида маҳсулот (ишлар, хизматлар) ҳажми 1990 йилнинг январига нисбатан 0,2 фоиз камайиб кетди (1990 йилнинг декабрида умуман маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 0,2 фоиз, 1990 йилнинг январида — 3,3 фоиз кўпайган эди). Ишлаб чиқариш ҳажми камайишининг сабаблари орасида хом ашё ва материаллар етишмаслигини алоҳида ажратиб кўрсатиш зарур.

Республика корхоналарига шартномавий мажбуриятларда кўзда тутилган 75,8 миллион сўмлик маҳсулот етказиб берилмади. Шартнома тузган корхоналарнинг ҳар саккизтасидан бири истеъмолчиларга маҳсулот етказиб бериш мажбуриятларини уддалай олмади (1990 йилнинг январида ҳар тўққиз корхонадан бири бундай мажбуриятни уддаламаган эди).

Истеъмолчиларга етказиб берилмаган маҳсулот ҳажмининг энг кўп қисми металлургия, кимё-ўрмон ва деҳқончилик-саноат комплекслари, Андижон, Фарғона вилоятлари ва Тошкент шаҳри корхоналарига тўғри келади.

1991 йилда маҳсулот етказиб бериш учун шартнома тузиш кампаниясининг ниҳоясига етмаганлиги корхоналар меъёрда ишлашини қийинлаштирмоқда. Шу йилнинг 28 январигача бўлган маълумотларга кўра, 1991 йил биринчи кварталга шартномаларни уэайтиришда СССР Оғир машинасозлик вазирлиги (1990 йил 1 кварталида тузилган шартномалар ҳажмининг 53,1 фоизи), Давлат «Агрохим» агрохимия уюшмаси (64,4 фоиз), СССР Металлургия вазирлиги (72,2 фоиз), Ўзбекистон Қурилиш-ёғочсозлик саноати бош бошқармаси (59,7 фоиз), Ўзбекистон ССР Бинокорлик материаллари саноати вазирлиги (39,2 фоиз), Ўзбекистон ССР Қурилиш вазирлиги (35,0 фоиз) корхоналарида ва бошқа корхоналарда оғир аҳвол юз берди.

Ўзбекистон ССР, Қорақалпоғистон АССР, вилоятлар ва Тошкент шаҳри саноатининг иши тўғрисидаги маълумотлар қуйида келтирилади (фоиз):

	Шартномавий мажбуриятлар бўйича етказиб берилмаган маҳсулот (иш, хизмат), миллион сўм	Шартнома тузган умумий корхоналар сонида шартнома мажбуриятларини бажармаган корхоналар улуши	Маҳсулот (иш, хизмат) ҳажми ўсишининг амалдаги суръатлари
Ўзбекистон ССР	75,8	13	—0,2
Шу жумладан:			
Қорақалпоғистон АССР	0,7	13	—0,3
Андижон вилояти	13,5	18	1,2
Бухоро вилояти	5,8	7	4,9
Жиззах вилояти	1,1	16	—10,3
Қашқадарё вилояти	0,2	3	7,1
Наманган вилояти	0,9	11	0,2
Самарқанд вилояти	7,6	14	6,9
Сурхондарё вилояти	0,8	8	9,5
Сирдарё вилояти	0,03	3	—9,1
Тошкент вилояти	9,0	15	—5,9
Фарғона вилояти	17,0	16	—1,8
Хоразм вилояти	0,04	4	5,4
Тошкент шаҳри	19,0	14	—2,4

Халқ истеъмоли моллари ҳажми (мева-сабзавот маҳсулотлари ва тухум маҳсулотларининг бозор фондларини ҳисобга олган ҳолда вино-арақ маҳсулотлари ва пиводан ташқари) ўтган йилнинг январига нисбатан 31 миллион сўмлик ёки 3,1 фоиз кўпайди, бу эса 1991 йилга мўлжаллланганидан анча кам. Шошилинч ҳисоботда ҳисобга олинадиган халқ истеъмоли моллари энг муҳим турларидан ҳар иккитасидан бирини ишлаб чиқариш 1990 йилнинг январига нисбатан камайди.

1991 йилнинг январида ўтган йилнинг январига нисбатан 5,8 миллион сўмлик енгил саноат моллари кўпроқ ишлаб чиқарилди. Бироқ аҳолини шундай моллар билан таъминлаш жуда қониқарсиз аҳволда, бу эса материал ресурсларини етказиб бериш юзасидан хўжалик шартномаларини тузиш ниҳоясига етказилмаганлиги натижасида корхоналар хом ашё ресурслари билан таъминланмаётганлиги, нарх белгилаш масалаларидаги чалкашликлар, ишчи кадрларнинг етишмаслиги билан боғлиқ.

439,3 миллион сўмлик озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқарилди. Бу эса ўтган йилнинг январига нисбатан 12,1 миллион сўмлик ёки 2,8 фоиз кўп.

Шу билан бир вақтда ўтган йилнинг январь ойига нисбатан балиқ овлаш (22,6 фоиз ёки 0,4 минг тонна) камайди, колбаса маҳсулотлари (35,8 фоиз ёки 1,9 минг тонна), эритилган мол ёғи ва қўй ёғи (2,3 фоиз ёки 12 тонна), гўшт масаллиқлари (9 фоиз ёки 0,2 минг тонна), қаймоғи олинмаган сут маҳсулотлари сутга айлантириб ҳисоблаганда (1,6 фоиз ёки 0,9 минг тонна), алкоголсиз ичимликлар (53,5 фоиз ёки 0,3 минг декалитр) ишлаб чиқариш камайди.

Аҳолини папирослар ва сигареталар билан таъминлаш ҳамон қониқарсиз аҳволда. Бундай маҳсулотларни ишлаб чиқариш ўтган йилнинг январь ойига нисбатан 11,3 фоиз ёки 49 миллион дона камайди. Бу маҳсулотларга, шунингдек бошқа кўпгина маҳсулотларга талаб тўла-тўкис қондирилмаяпти.

1991 йил январида халқ хўжалиги комплекслари фаолиятининг кўрсаткичлари қуйидаги маълумотлар билан ифодаланган (фоиз):

	Шартномавий мажбуриятлар бўйича етказиб берилмаган маҳсулот (иш, хизмат), миллион сўм	Шартнома тузган умумий корхоналар сонида шартнома мажбуриятларини бажармаган ишлаб чиқариш бирлашмалари ва корхоналар улуши	Маҳсулот (иш, хизмат) ҳажми ўсишининг амалдаги суръатлари
Ёқилғи-энергетика комплекси	0,6	25	—2,0
Металлургия комплекси	4,4	38	—12,8
Машинасозлик комплекси	3,3	15	7,3
Кимё-ўрмон комплекси	22,4	20	—8,3
Деҳқончилик-саноат комплекси	4,9	10	2,6
Ўзбекистон ССР Енгил саноат вазирлиги	19,1	21	0,4
Ўзбекистон ССР Маҳаллий саноат вазирлиги	1,3	14	10,0
Ўзбекистон ССР Қурилиш вазирлиги	1,9	44	—2,2
Ўзбекистон ССР Бинокорлик материаллари саноати вазирлиги	2,9	33	—1,9

Ёқилғи-энергетика комплексида нефть қазиб чиқариш 9,3 фоиз, кўмир қазиб чиқариш 9,4 фоиз кўпайди.

Комплексга қарашли ҳар уч корхонадан бири 1990 йилнинг январига нисбатан маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини ҳаммаси бўлиб 10,3 миллион сўм камайтирди. Шу жумладан «Газ саноати» концернига қарашли Фарғона газ аппаратлари заводи 0,6 миллион сўмлик камайтирди.

«Энергостройиндустрия» ишлаб чиқариш бирлашмаси маҳсулот етказиб бериш шартномавий мажбуриятларини бажармади (610 минг сўмлик маҳсулот етказиб берилмади).

Металлургия комплекси корхоналарида саноат ишлаб чиқариши умумий ҳажми 12,8 фоиз камайди. Ҳар иккита ишлаб чиқариш бирлашмаси ва корхонадан бири маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини ўтган йилнинг шу даврига нисбатан камайтириб юборди, натижада ишлаб чиқариш ҳажми жами 24,3 миллион сўмлик камайди, улар орасида Олмалиқ кон-металлургия комбинати, Ўзбекистон металлургия заводи бор.

Истеъмолчиларга шартнома асосида маҳсулот етказиб бериш соҳасидаги қарзларнинг анчагина қисми (4 миллион сўмлик) Ўзбекистон металлургия заводи улушига тўғри келади. Бу завод пўлат ишлаб чиқаришни 1990 йил январига нисбатан 24,9 минг тонна ва прокат ишлаб чиқаришни 35,8 минг тонна камайтириб юборди.

Кимё-ўрмон комплексида истеъмолчиларни нефть кимёси маҳсулотлари, кимёвий материаллар ва буюмлар билан таъминлашдаги нуқсонлар тугатилмаган.

Умуман комплекс бўйича истеъмолчилардан қарзнинг 86 фоизи «Навоиазот» ишлаб чиқариш бирлашмаси, Фарғона «Азот» ишлаб чиқариш бирлашмаси ва Самарқанд кимё заводи улушига тўғри келади.

Тошкент лак-бўёқ заводи хом ашё фондлари билан таъминланмаганлиги оқибатида шартномавий мажбуриятларни 0,5 миллион сўмлик кам бажарди.

Комплексга қарашли ҳар икки ишлаб чиқариш бирлашмаси ва корхонанинг биттаси ишлаб чиқариш ҳажмини камайтириб юборди, натижада ишлаб чиқариш ҳажми жами 35,0 миллион сўмлик камайди. Шу жумладан, СССР Нефть кимёси саноати вазирлигига қарашли 11 та корхонадан 8 таси ишлаб чиқариш ҳажмини 15,7 миллион сўмлик, «Агрохим» уюшмасига қарашли корхоналарнинг ярми 17,5 миллион сўмлик камайтирди.

1990 йилнинг январь ойига нисбатан олтингугурт кислотаси ишлаб чиқариш 36,5 минг тонна ёки 17,1 фоиз, минерал ўғитлар ишлаб чиқариш 19 минг тонна ёки 11,2 фоиз, пластик массалар ва синтетик смола ишлаб чиқариш 1,9 минг тонна ёки 13,5 фоиз, кимёвий толалар ишлаб чиқариш 0,7 минг тонна ёки 15,5 фоиз, термопластлардан қувурлар ва уларнинг деталларини ишлаб чиқариш 0,5 минг тонна ёки 28,9 фоиз, қоғоз ишлаб чиқариш 0,2 минг тонна ёки 9,2 фоиз камайди.

Машинасозлик комплекси корхоналарида дизеллар, марказдан қочувчи насослар, компрессорлар, йигирув машиналари, электр кўприк кранлари, лифтлар, пахта териш машиналари, автомобиль прицеплари ва ярим прицеплар ишлаб чиқариш кўпайди.

Ўтган йилнинг январига нисбатан электр моторлар, кучланиш трансформаторлари, экскаваторлар, трактор прицеплари, тракторлар, трактор культиваторлари ишлаб чиқариш камайди.

Бир қанча корхоналарда январда иш бир маромда бормади. Масалан, Тошкент экскаватор заводида январнинг сўнгги тўрт кунида экскаватор ишлаб чиқариш январнинг 27 куни давомида кундалик ўртача ишлаб чиқаришдан 6 баравар юқори бўлди. Тошкент трактор заводида трактор ишлаб чиқариш 2,3 баравар, трактор прицеплари ишлаб чиқариш 3,1 баравар; Андижондаги «Электродвигатель» заводида электр моторлар ишлаб чиқариш 1,5 баравар кўпайди.

Комплексга қарашли корхоналарнинг чорак қисми ўтган йилнинг январига нисбатан маҳсулот ҳажмини жами 3,3 миллион сўмлик шу жумладан СССР Оғир машинасозлик вазирлигига қарашли корхоналарнинг учдан бир қисми 1,9 миллион сўмлик («Андижангидромаш» ишлаб чиқариш бирлашмаси 1,0 миллион сўмлик), СССР Автомобиль ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги вазирлигига қарашли «Чирчиксельмаш» заводи 0,4 миллион сўмлик камайтириб юборди.

Комплексга қарашли 6 та ишлаб чиқариш бирлашмаси ва корхона истеъмолчилар олдидаги шартнома мажбуриятларини бажармади. Уларнинг орасида «Средазэлектроаппарат» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси ва «Андижонкабель» ишлаб чиқариш бирлашмаси (ҳар бири 1,5 миллион сўмлик), Тошкент «Элбор» ишлаб чиқариш бирлашмаси (0,1 миллион сўмлик) ва бошқалар бор.

Қурилиш индустрияси корхоналари ўтган йилнинг январь ойига нисбатан цемент, иморатбоп ғишт, йиғма темир-бетон, шифер, томга ёпиладиган қора қоғоз ва изол ишлаб чиқаришни камайтириб юборди.

Ўзбекистон ССР Бинокорлик материаллари саноати вазирлигига қарашли корхоналар январь ойида истеъмолчилардан 2,9 миллион сўмлик қарздор бўлиб қолдилар. Корхоналарнинг учдан бир қисми шартнома мажбуриятлари бажарилишини барбод қилди.

Ўзбекистон ССР Қурилиш вазирлиги корхоналарининг деярли ярми истеъмолчилар олдидаги мажбуриятларини бажармаяпти. Январь ойида умуман вазирлик бўйича 1,9 миллион сўмлик маҳсулот кам етказиб берилди, етказиб берилган маҳсулот ҳажмининг ярмидан кўпроғи Фарғонадаги 4-ёғочни қайта ишлаш заводи ва «Узстройконструкция» ишлаб чиқариш бирлашмаси улушига тўғри келади.

Косонсой шаҳрининг Ҳамид Олимжон кўчасидаги 10-уйда бир аёл яшайди. Уни вилоятда кўпчилик танийди. Раънохон опа Тошпўлатова 12 фарзандни оқ ювиб, оқ тараб вояга етказган меҳри дарё аёллардан бири.

Ҳаёт унга яхши хислатлар ато қилган бўлса ҳам, бироқ у она бўлиш бахтидан бенасиб экан. Начора, Раънохон мардлик қилди. Бирин-кетин бир ойликдан беш ёшгача бўлган 12 болани қарамоғига олди. Уларни ўз фарзандидек ардоқлаб ўстирди, вояга етказди.

СУРАТДА: Раънохон опа фарзандлари ва набиралари даврасида.

Суратчи Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ.

Водийларни кезганда...

ЭЪТИҚОД КУНИ

Яқинда миллионлаб кишиларнинг нигоҳи жумҳуриятимиз ойнаи жаҳони орқали берилган «Маърифатнома» кўрсатувига қадалди. Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари Диния бошқармаси раиси, СССР халқ депутати муфти Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф бошчилигида бошқарма аъзоларининг эътиқод, инсонийлик, ҳурфикрлилик, яхшилик каби хислатлар ҳақида амри маъруф қилишлари кишилар қалбига зиё олиб кирди. Фарзанднинг ота-она олдидаги бурчи, қарзи, вазифаси, инсоннинг инсонга нисбатан меҳр-шафқатли, ардоқли бўлиши ҳақидаги фикрлар, Қуръони Карим ва пайғамбаримизнинг ҳадисларидан келтирилган мисоллар дилимиз тўридан жой олди. «Маърифатнома» кўрсатувида иштирок этган ислом камарбасталарининг ҳар бир сўзни ўз ўрнида ишлатишлари, тўлқинлантирувчи, қироат, сермаъно фикрлари, минг йиллар давомида исботланиб келинган оддий ҳақиқат — эътиқод, инсон одоби ва шу кабилар ҳақидаги содда, аниқ тушунтиришлар кекса-ю ёшни бир дақиқа бўлса-да ўйлашга мажбур қилди.

Энди сир эмас, етмиш йилдан кўпроқ вақт давомида иймон-эътиқодни камситдик: «Худо йўқ» (наъзамбиллоҳ!), «Дин—биз учун афъюн», «Эътиқод—сариқ чақа», «Йўқолсин текинтомоқ мулла ва эшонлар» деб, қулоқларни қоматга келтирдик, ёшларга илмий атеизм деган фандан ёлғон-яшиқ маърузалар ўқидик. Охири нима бўлди? Одамлар на худога ишонишди, на компартия, на прокурору на мелиса ва на ҳокимиятга. Халқ орасидан иймон-эътиқод, меҳр-оқибат, шафқат, ҳатто оддий инсонийлик кўтарилишига бир баҳя қолди. Яхшиям беш-олти йилдан буён иймон-эътиқодни тиклаб, тўғри йўлга кираяпмиз. Урф-одат, анъаналаримиз ўз ҳолига қайтиб, кишилар юзи ёруғ бўлаяпти. Ана шу маънода «Маърифатнома» кўрсатуви ўзининг кўлами, таъсирчанлиги билан улкан аҳамиятга эга. Мазкур кўрсатувни канда қилмасдан кўриб бориш лозим. Ажаб эмас, ана шунинг шарофати ила ёшлар орасида ўғирлик, безорилик ва бошқа турли жиноятлар, ичкиликбозликлар камайса, фарзандлар ота-оналарини яна ҳам кўпроқ ҳурмат қиладиган бўлишса, инсоф, диёнат қайтса, минг йиллар давомида ардоқланиб келинган эътиқоду қадриятларимиз барқарорлашса.

«Маърифатнома» кўрсатувини ташкил қилиб савобга қўл урган телекўрсатув ходимларига миннатдорчилик билдириб, яна шуни илтимос қилардикки, «Маърифатнома»га ўхшаш эзгуликка чақирувчи кўрсатувлар кўпайса.

Юсуф ҲАМДАМОВ,
Тошкент давлат университетининг ўқитувчиси.

МУСТАҚИЛЛИК БОР БЎЛСИН

БОЗОР МУНОСАБАТЛАРИГА ЎТИЛГАЧ, ЯККА ТАРТИБДА МЕҲНАТ ҚИЛУВЧИ УСТАЛАРНИНГ, МАЙДА ҲУНАРМАНДЛАРНИНГ ҲАМ ИШЛАРИ ЮРИШИБ ҚОЛАДИ

ИЛГАРИ Зарбдор районидаги Бўстон қўрғони аҳолисининг телевизор ва радиоприёмникларини ҳавасга тузатиб бериб юрадиган Худойберди Каримов буни тажрибадан ўтказди. Кейинги даврда чиққан бир неча қарор унга қўл келиб, Бўстонда телерадио устахонаси очишга муваффақ бўлди. Битта ташландиқ вагонни 600 сўмга сотиб олди. Аммо ўтган йили ҳақли ва ноҳақ тугатилган кўплаб ширкатлар қатори Худойбердининг вагон-устахонаси ҳам ёпиб қўйилди. У энди нима қилсам экан, деб турганда майда халқ ҳунармандчилигини тиклаш, кичик корхоналарни шахсий мулк сифатида сотиш хусусидаги гаплар чиқиб қолди-ю имконни қўлдан бермай, ўзининг вагон-устахонасини шахсий мулк сифатида расмийлаштириб олди.

— Энди тўлиқ мустақилман, ўз кунимни ўзим кўришим керак,— дейди у. — Эҳтиёт қисмларни ўзим топаман, кўпроқ даромад қилиш учун ўз устимда мунтазам ишлаяпман, мураккаб радио асбобларини тузатишни ўрганаяпман. Иложи борича кўпроқ мижозни жалб этиш ниятида асбобларни арзон, тез ва сифатли тузатишга уринаяпман. Кўпроқ пул топсам, кейин вагоннинг ўрнига каттароқ устахона қуришим, сармоя янада ортса, уста ҳам ёллашим мумкин бўлади. Хуллас, бу ёғи уддабуронликка боғлиқ. Омон бўлсак, кўраверамиз.

Бозор муносабати бор бўлсин!

Абулқосим МАМАРАСУЛ ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

ОҒИЗ КЎККА ЕТГАНДА

Чўпонлик касбини 30 йилдан бери ардоқлаб келаётган Абдураҳмон ота Турдиев номини Пайариқ районида фахр билан тилга олишади. Баъзан чўпоннинг бир кун тортган машаққатлари йилга татийди. «Партия XXV съезди» давлат хўжалигининг фидокори Абдураҳмон ота чўпонлик таёғини фарзанди Суннатга топширганига уч йил бўлди. Бироқ ҳали ҳам барча ишларда ўғлига бош-қош, маслаҳатчи. Ота изидан борган ўғил ўтган йили отаридаги ҳар юз совлиқдан 115 тадан соғлом қўзи, ҳар қўйдан 3,5 килограммдан жун олди.

Зирабулоқлик ота-ўғилнинг бу йилги режалари янада юқори. Ҳар юз совлиқдан 118 тадан қўзи олиш, ҳар қўйдан 3,6 килограммдан жун қирқиш мақсадида отар намунали парвариш қилинмоқда. Бўлимнинг Бекмурод Абдуллаев, Ўриш Қорақулов, Толлибой Қўшмуродов бошлиқ отарларида ҳам қишлов соз ўтказилмоқда. Ҳадемай кўклам келади. Қўйнинг оғзи кўкка етганда чўпоннинг кўнгли ҳам таскин топади.

С. ХОЛИҚУЛОВ.

Қувонч ортидаги ташвиш

СОҲИБУ ҒАМХЎР КЕРАК

Ўттиз бир йилдирки жамоа хўжалигимизнинг ойнапўш далалари кузнинг жунжик шабадаси эса бошлаганидан томорқаларда ҳосил етилгунга қадар эл дастурхонига помидор, бодринг ва лимон пешкаш қилади. Ҳозирги кунда сабзавоткорларимиз вилоят зинасининг энг юқори поғонасига чиқиб олишди, десам мақтанчоқликка йўйманг. Умумий майдони 12 гектарга етган ойнали «даламиз» ўтган йили бир миллион 790 минг сўм фойда келтирди. Бу йилги режа бир миллион 80 минг сўм қилиб белгиланган бўлса-да, натижа бултургидан ошиши мўлжалланмоқда. Бунга асос бор.

Масалан, шу мавсумда биз 85 тонна лимон сотдик. Бу режадагидан 33 тонна зиёд. Ёки биргина Сафар Самадов бошлиқ бригада аъзолари 130 тонна помидор етиштириб режани оширғи билан уддаладилар. Бироқ пайкалда ҳали анча ҳосил узишга тайёр. Ўтган йили режадагидан икки баравар кўп — 600 минг сўм даромад ундирган бригада сабзавоткорлари кўрсаткични бундан ҳам оширишмоқчи. Айниқса Искандар Ашуров, Аслиддин Ҳамдамов, Муяссар Муродова бошлиқ звеноларнинг ҳиссаси катта бўлаётир.

Айни пайтда бригада ўз ихтиёридаги майдонни помидордан бўшатиб, бодринг экишга тайёрлаш тараддудида. Гап шундаки, бизда 12 гектар ойнапўш майдонда алмашлаб экиш қоидасига қаттиқ риоя этилади. Масалан, бир пайкалда помидор, кейингисида бодринг, учинчисида эса лимон етилиб туриши керак. Шу тариқа бу ёғи май ойи охиригача ҳар учала турдаги маҳсулотга зориқмаслик чорасини кўрамиз. Сафарнинг бригадаси баҳор охиригача ўтган йилги 360 тонналик маррани ортда қолдирмоқчи.

Гапнинг тўғриси, бу натижалар бизни қониқтиради. Лекин қувончларимиз ортидаги дардларимиз, бизни қийнаётган муаммолар тахлами оз эмас.

Энг оғири — уруғлик ташвиши. Етиштирилаётган маҳсулот таннархининг ортиб кетаётганига шу нарса жиддий сабаб бўлмоқда. Масалан, помидор уруғини ҳар йили Москвадаги нав синаш станциясидан олиб келамиз. Илгари килограмми 2.450 сўмдан эди. Улар ўтган йилдаёқ бозор нархига ўтиб кетишди. Энди 4.630 сўмдан сўрашаяпти. Лекин нима учундир бу ҳол жумҳуриятимизда ҳеч кимни ташвишга солмай келмоқда. Умуман, Ўзбекистонда иссиқхона хўжаликларига на соҳиб бор, на ғамхўр.

Мен бу муаммо ечими маслаҳатини бошқа вилоятлардаги ҳамкасбларга ҳам солдим. Ҳаммамизнинг фикримиз бир жойдан чиқди. Яъни жумҳурият бўйича иссиқхоналар учун уруғлик тайёрловчи марказлашган ихчам хўжалик ташкил этиш керак.

Очиғи, биз кўпдан буён ўзинг учун ўл етим қабилида ишлаб келаяпмиз. Нимаики нарса керак бўлса, ўзимиз излаб топишга мажбурмиз. Биргина мисол: мавсум олдидан ойна сўраб бормаган жойимиз қолмади. Лекин ҳеч кимдан мадад ололмадик. Бригадирни Туркманистонга жўнатдик. Ортиқча сарф-харажат ҳисобига топиб келдик. Бунга на вилоят агросаноат уюшмасининг, на район ишлаб чиқариш бирлашмасининг нафи тегди. Темир қувур топиш дардида ҳам анча йиллардан буён қийналиб келаяпмиз. Қоида бўйича парник ичини иссиқ сув билан илитувчи қувурларни ҳар 25 йилда алмаштириш керак. Пулимиз бор, лекин қани ўша қувур? Шу кеча-кундузда 76 минг метр қувурга муҳтожмиз. Бироқ умид ва ишонч билан кириб борадиган жойимиз йўқ. Буни тажрибада кўп кўрдик. Мен бу гапларни Ўзбекистон телевидениесида уюштирилган суҳбатда ҳам айтгандим. Афсуски нафи бўлмади.

Балки агросаноат уюшмалари иссиқхона хўжаликлари ишига ҳам масъулдир? Бироқ биз буни сезганимизча йўқ. Шу боис жумҳурият қишлоқ хўжалиги бошқарувини такомиллаштиришга киришилган ҳозирги пайтда иссиқхона хўжаликларининг ҳам соҳиби, мададкори ва ғамхўри аниқ белгилаб қўйилса, айни муддао бўларди.

М. ЯХШИМУРОДОВ,
Самарқанд районидаги «Москва» жамоа хўжалигининг парник хўжалиги мудири.

«Халқ сўзи»га жавоб

ҚАЙТА ҚЎРИЛАДИ

Рўзномага Тилла Расуловадан шикоят хати келган эди. Унда ўғли, Самарқанд вилояти Пахтачи районининг «Пахтакор» жамоа хўжалиги ҳудудидаги Султонобод қишлоғида музей директори вазифасида ишлаб келаётган Фахриддин Расулов 1990 йил 8 октябрда қамоққа олингани, уч жабрланувчи ва 12 гувоҳ унинг айбсиз эканлигини судда очиқ айтган бўлсалар-да, район прокурори Мухторовнинг нотўғри ёндашуви билан иш ҳал бўлмаётгани маълум қилинганди. Хат «Муҳаррирга мактуб» рукни остида 1991 йил 29 январда газетада босилди.

Самарқанд вилоят судининг раиси А. Тўхташев имзоси билан жавоб хати келди. Унда кўрсатилишича, 1990 йил 2 август куни Ф. Расулов ашаддий безорилик содир қилгани учун Ўзбекистон ССР Жиноят кодекси 204-моддаси 2-банди ва 91-моддаси 2-банди билан жиноий жавобгарликка тортилган. Жиноий иш 1990 йил 25 декабрда Пахтачи район халқ судида кўрилиб, ажрими билан қўшимча терговга юборилган. Самарқанд вилоят судининг жиноий ишлар бўйича судлов ҳайъати ишни қайта кўришни Хатирчи район халқ судига топширган.

Вилоят прокурори вазифасини бажарувчи, адлия маслаҳатчиси Ҳ. Собиров имзоси билан келган жавобда айтилишича, Пахтачи район прокурори З. Мухторов Ф. Расуловни қамоққа олиш тўғрисидаги қарорни тўғри тасдиқлаган ва унга нисбатан эҳтиёт чорасини танлашда социалистик қонунчиликни бузмаган.

ТАҲРИРИЯТДАН: Рўзномага ҳар куни кўплаб шикоятлар, таклифлар келиб турибди. Улар текшириб, зарур чоралар кўриш учун мутасадди ташкилотларга юборилмоқда. Жорий этилган тартибга мувофиқ таҳририятга бир ой мобайнида жавоб қайтарилиши шарт. Бунинг ижроси қаттиқ назорат қилинаётир. «Халқ сўзи» унвони билан хат борган ташкилот раҳбарларига шу талабни яна бир марта эслатиб қўймоқчимиз.

ДЕСАНТЧИЛАРДАН БИРИ

Александр КЛЕПИКОВ фаолиятидан лавҳа

Истаймизми, йўқми, бизнинг давримиз ҳам Тарих китобига ёзилиб қолади. Хўш, келажак авлодлар ҳаётимизга дахлдор бобларни не бир ҳиссиёт билан ўқиркинлар? Мен тасаввур этаман: улар бу бобларни гоҳ кўзда ёш, гоҳ лабда аччиқ кулги билан мутолаа қилишади: «Эҳ, содда бобожонлар, инсон ҳам шу қадар гўл бўладими? Ўз отангизни қирган жаллодларга ўз қўлингиз билан ҳайкаллар ўрнатибсиз. Қулларча яшай туриб, «мен — бахтиёрман» деб қўшиқлар куйлабсиз. Йигирманчи асрнинг поёнига етиб ҳам кўзингиз очилмабди — «Ўзбекистонга виждон ҳиссини олиб келган десантчиларни» қучоқ очиб қарши олибсиз. Инсон ўзида йўқ нарсани олиб келолмаслигини ўйлаб ҳам кўрмабсиз...»

Дарвоқе, «десантчилар»да ростдан ҳам виждон ҳисси йўқмиди? Республикамиз матбуотида кейинги пайтларда берилган қатор мақолаларни ўқигач, бу саволга бемалол « ҳа» деб жавоб қайтариш мумкин. Аммо мен барча «десантчилар» ҳақида фикр билдириш ҳуқуқига эга эмасман — чунки уларни яқиндан билмайман. Бироқ Сирдарё вилоят партия комитетининг собиқ биринчи котиби А. Ф. Клепиков фаолиятига баҳо бериш ҳуқуқига эгаман. Бу зотни яқиндан билганим, у киши уюштирган бир воқеада баъзан иштирокчи, баъзан гувоҳ сифатида қатнашганлигим менга шу ҳуқуқни беради деган фикрдаман.

Келинг, яхшиси, аввал воқеани эшитинг, кейин бизларни тарбиялаш учун олис Воронеждан келган замонавий «Исо»га биргаликда баҳо қўямиз.

Кўпчиликнинг эсида бўлса керак, 1988 йилнинг охирига келиб жумҳуриятимизда қандайдир жонланиш сезилиб қолди. Сабзи-пиёзидан бошқа нарсани ўйламайдиган деҳқон ҳам сиёсий суҳбатларга аралаша бошлади. Кўпчиликни таажжубга солиб норасмий ташкилотлар пайдо бўлди...

Ўша пайтда биз — бир гуруҳ зиёлилар ҳам норасмий ташкилотнинг Сирдарё бўлимини тузишга киришгандик. Шу муносабат билан 1989 йил 26 январь куни ўртоқ Клепиков билан илк марта суҳбатлашиш «бахти»га муяссар бўлдим. Суҳбатда вилоят партия комитетининг икки бўлим мудири — Гирин ва Муҳамедов ҳам иштирок этишди.

Гапнинг очиғи, Александр Фёдоровичнинг ширин муомаласини кўриб, эриб кетишимга сал қолди. У киши соғлиғим, оилам, бола-чақам тўғрисида обдон суриштирдилар, ижодимни кузатиб боришларини билдирдилар, зарур бўлса, ёрдам беришларини айтдилар. Менинг ёшимни сўраб билганларидан сўнг эса ўғиллари билан тенгдош эканлигимни айтиб, нақ бўлмаса мени ҳам иккинчи ўғилларига айлантириб қўяёздилар. Афсус, афсус, шундай ширин суҳбатнинг охири аччиқроқ тугади. Йўқ, йўқ, мен ширинзабон мезбонга қўполлик қилганим йўқ, фақат илтимосларини рад этдим, яъни норасмий ташкилотни тузишда давом этишимизни билдирдим, холос. У киши шунда ҳам босиқлик билан мени тушунишга ундаб кўрдилар: котибасига айтиб бир қўлтиқ қоғоз келтиргиздилар: «Мана, кўринг, биз рус тилидан бошқа тилларда ёзилган аризаю шикоятларни ҳам қабул қилиб олаяпмиз!». Сўнг дераза олдига бориб ташқарига ишора қилдилар: «Қаранг, нақ обкомнинг қаршисида ўзбекча шиор турибди. Сизга яна нима керак?».

Мен бу нарсалар камлигини, биз барча идора ишлари ўзбек тилида олиб борилишини исташимизни айтдим, у кишининг кайфиятлари бузилди. «Ҳаммаларинг миллатчисизлар, — дедилар жаҳл билан. — Айниқса, Сиз! Қўлимизда устингиздан тушган сигналлар бор. Сизлар ўзбек тилини давлат тилига айлантириб бизни Ўзбекистондан қувмоқчисизлар. Пахта нархи... тилло... газ... бу масалаларни кўтаришдан мақсадларинг — СССР экономикасини парчалаш!..»

Тўғрисини айта қолай, шу суҳбатдан сўнг бир-икки ой менга қарши бирон бўҳтон уюштириладими, деб хавфсираб юрдим. Йўқ, таёқ менинг эмас, бошқа бир ўртоғимизнинг бошида синди.

Камина билан суҳбатдан кутилган натижа чиқмагач, ўзини уста дипломат ҳисоблаган Клепиков Гулистонга ташриф буюриб, район халқ маорифи бўлими мудирининг ишхонасида норасмий ташкилотимизнинг шу район бўйича раҳбари, ўқитувчи Абдуқодир Султонов билан «суҳбатлашибди».

Суҳбат Клепиковга ёқмаган ва у Абдуқодирнинг нафсониятига, қолаверса, бутун ўзбек халқининг ҳамиятига тегадиган гап қилган: «Мана, остингга машина миндириб қўйибмиз. Инқилобдан олдин машинанг бормиди?» Бу саволига мантиқли жавоб олган: «Тарихни билмас экансиз, ўртоқ Клепиков, инқилобдан олдин Николай подшонгизнинг ҳам машинаси йўқ эди!»

Янглишмасам, 26—27 август кунлари эди, Қўқонда «Одамийлик ва инсонийлик» жамиятининг қурултойи бўлиб ўтди. Ана шу қурултойда ҳарбийдан йигитларимиз ўлиб келаётганликлари тўғрисидаги хабарни илк марта эшитиб даҳшатга тушдик.

29 август куни Гулистон райони ўқитувчиларининг конференцияси бўлиб ўтди. Навқирон ўзбек ўғлонларининг ваҳшийларча ўлдирилаётганлигидан юраги ёниб кетган Абдуқодир конференцияда шу ҳақда гапирди.

Мен унинг сўзлари ёзиб олинган лентани такрор-такрор қўйиб эшитдим. Миллат учун юраги чинакамига ёнган бир фидойининг гаплари. Миллатчиликдан асар ҳам йўқ, қайтага болаларни байналмилалчилик руҳида тарбиялаш ҳақида гапирилган. Аммо, юқорида айтганимиздек, оддий ўқитувчидан дакки еган обком котибига баҳона керак эди.

Вилоят рўзномалари — «Сырдарьинская правда» ва «Сирдарё ҳақиқати»нинг 1989 йил 14 сентябрь сонида «Аниқлиги гумон фактлар» сарлавҳали мақола эълон қилинди. Бу — ҳужумнинг бошланиши эди. Зудлик билан А. Султоновга, норасмий ташкилотга қарши катта кампания бошлаб юборилди. Ҳужум икки йўналишда олиб борилди: мазкур мақоланинг мактабларда «муҳокамаси» уюштирилди, айни вақтда икки вилоятнинг ҳар икки рўзномасида якка тартибдаги ва гуруҳ-гуруҳ бўлиб ёзилган «аксадо»лар эълон қилиб турилди.

Шу ерда миллатимизнинг бундан кейинги тақдирига ҳам катта таъсир кўрсатувчи бир иллатни айтмасдан ўтолмайман. Ўртада бўлиб ўтган гап-сўзлардан сўнг маҳаллий миллат кишиларига нафрат билан қаровчи воронежлик каттакондан ҳеч қандай яхшилик кутганимиз ҳам йўқ эди. Унинг ўз қўлида қуролга айланган икки рўзнома орқали туҳмат-бўҳтон кампаниясидан ҳам унчалик таажжубланмадик: ит ҳуради, карвон ўтади. Лекин бизни изтиробга солган нарса ўз миллатдошларимизнинг кўра-била туриб шу туҳматга бош қўшганликлари бўлди. Рўзномаларга кимларнингдир номидан мақолалар ёзган обкомнинг масъул ходимлари, мактабма-мактаб юриб А. Султоновга қарши йиғилишлар уюштириб қарор лойиҳаларини рўзномада эълон қилдирган райком хизматчилари ўзбеклар эдилар ва энг алам қиладиган жойи — улар ҳарбийдаги ўзбек йигитларини ҳимоя этиб гапирганлиги учун шундай балога қолаётганлигини билиб турардилар. Балки бу пайтда айнан уларнинг ҳарбийда ўғиллари ёки укалари бўлмагандир. Улар бугунги кунда ҳам катта амалдалар ва миллатга садоқат хусусида одамларга ваъз ўқимоқдалар. Энг ёмон жиҳати — уларнинг виждонлари мутлақо қийналаётгани йўқ. Чунки улар бу туҳматга ўз ихтиёрлари билан аралашмаганлар — юқорининг буйруғини бажаришган, холос. «Юқорининг буйруғини бажарганман». Менимча, бу — ниҳоятда даҳшатли, не-не қабоҳатларга йўл очадиган ва бу қабоҳатларни «оқлаб», янгиларини туғдирадиган жумла. Мен боя айтганим — миллат тақдирига хавф соладиган иллат худди шу жумлада мужассам.

Келинг воқеа баёнида давом этайлик.

Дастлаб — 14 сентябрь куни ҳар икки рўзномада «Ленинград» давлат хўжалиги ишчиси Н. Ёқубовнинг «Ким билан сирлашасан?» сарлавҳали мақоласи эълон қилинди. Абдуқодирни умрида кўрмаган бир ишчининг бу қадар «билимдон»лиги — турли жойларда ва турли соҳаларда ишловчи фаолларимизни танишни бизни қойил қолдирди. Аммо қойил қолганимизни билдириб қўйиш учун у кишининг олдиларига бордик-у ҳафсаламиз пир бўлди: анчагина ёшга борган бу содда деҳқон умуман рўзнома ёки ойномалар ни қўлига олмас ҳам экан, дунёда Абдуқодир Султонов деган «экстремист» борлигидан ҳам бехабар экан. Биз унга «ёзган» мақоласини ўқиб берганимизда бечора ақлидан озиб қолай деди. Шунда шахсан мен Александр Фёдоровичдан қаттиқ ранжидим: бечоранинг номидан мақола тайёрлаган маҳрамларнигизга тайинламайсизми, биздан олдинроқ келиб ўзини қандай тутишни, нималар дейишни бу гўл одамга яхшилаб тушунтириб кетишмайдими? Ишингиз хом, ўртоқ Клепиков, жуда хом! Ҳаммага маълум деҳқон, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Қўзибоқар ака Тошкентда ҳукумат шифохонасида даволаниб ётибдилар-у Сиз бу ёқда у кишининг номидан Абдуқодирни савалатиб ётибсиз!

Хайрият, виждонини сотмайдиган, ҳақиқат учун обкомнинг биринчи котибига қарши бора оладиган инсонлар ҳам топилар экан. Йигитларимиз жиззахлик Совет Иттифоқи Қаҳрамони Жўрақул Тўраев, сирдарёлик Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Николай Комаровнинг олдидан хурсанд қайтишди: улар А. Султоновга қарши мақолани ўқимагаликлари ва бу мақолага жавобан ҳеч нарса ёзмаганликларини айтиб, бу хусусда тушунтириш хатлари ҳам беришибди.

Рости, обкомдаги аппаратчилар ҳам, биз ҳам қаттиқ ишладик. Улар сонаро мақола эълон қилишади. Биз Абдуқодирни ишдан ҳайдаш, жиноий жавобгарликка тортиш талаб этилган бу мақолаларнинг «муаллифлари» билан учрашиб, улардан тушунтириш хатлари оламиз (Клепиковдан, обкомдан чўчимай ёзиб берганлардан албатта). Қисқаси, қўлимизда анчагина далил-ҳужжатлар пайдо бўлди. Шундан сўнг мен Жиззахга «Сирдарё ҳақиқати»даги ҳамкасблар олдига бордим: «Ўртоқлар, ҳарбийдаги йигитларимизни ҳимоя қилиб чиққан бир инсонга шунчалик лой чаплашларинг инсофданми?» Улар изтироб билан жавоб қайтаришди: «Нима иложи бор, обком мажбур қилаяпти, ҳамма материаллар юқоридан келаяпти!» «Биз яқинда судга мурожаат қилмоқчимиз». «Майли, беринглар судга, биз ўша ерда бу мақолалар обкомда тайёрланганлигини айтамиз, обком билан судлашаверасизлар...»

Афсуски, обком билан, аниқроғи, Клепиков ва унинг югурдаклари билан судлашиш насиб этмади.

Шу кунлари бизни обкомга таклиф этишди ва ҳамкорликда ишлашни сўрашди. Биз ўз шартларимизни қўйдик, охиргиси қуйидагича:

А. Султоновга қарши ёзилган мақолалар туҳматдан иборат эканлигини ҳар икки рўзнома элга маълум этсин.

Биринчи, иккинчи, учинчи шартлар эътирозсиз қабул қилинди. Тўртинчи шартга келганда бироз баҳслашиб қолдик. Шунда рўзномамиз муҳаррирининг айтган гапларини эсладим: «Бундай бемаза, туҳмат гапларни беришга меням тоқатим йўқ, нима қилай, райкомнинг органимиз, у эса Клепиковга бўйсунади...»

— Александр Фёдорович, бу драманинг режиссёри Сиз эканлигингизни биламиз, — дедим алам билан.

Клепиков ранги ўчинқираб бироз жим қолди, сўнг эътироз билдирди:

— Бундай гапларга ишонманг. Ҳозир ҳамма нарсани биринчи котибдан кўриш мода бўлган.

— Сиз аралаш бўлмасангиз... нега раддия бердириб қўя қолмайсиз? Судлашишимиз шартми?

— Яхши, раддия берамиз, — деди у. Сўнг бизнинг олдимизда обкомнинг тарғибот ва ташвиқот бўлими мудирига буюрди:

— Абдусаттор Муҳаммедович, раддия масаласи билан Сиз шуғулланинг!

23 ноябрь куни «Сирдарё ҳақиқати»га вилоят ижроия комитети ташкилий-инструкторлик бўлими мудирининг ўринбосари П. Дўстмаматовнинг «Акс-садо» рукни остида «Қалб амри» сарлавҳали жавоб хати эълон қилинди. Норасмий ташкилотга нисбатан хайрихоҳлик руҳида ёзилган бу хат Биринчининг қаҳрини келтирди ва ижроком раисидан Дўстмаматов масаласини бошланғич партия ташкилотида кўриб чиқишни буюрди. Лекин коммунистларнинг кўпчилиги бундай «кўриш»га қарши чиққач, бюрога қўйишди. Аммо илк марта бўлса керак, ҳокими мутлақнинг сўзи ерда қолди — вилоят ижроия комитетининг бошланғич партия ташкилоти бюроси биринчи котибга қарши боришга, айбсиз айбдорни ҳимоя қилишга ўзида куч топа олди.

Аммо Клепиков сўзини бошқа томондан ўтказди. Менинг мақолам бўйича қизиб кетган баҳс масаласида «Сырдарьинская правда»га яшил чироқ, «Сирдарё ҳақиқати»га эса қизил чироқ кўрсатди. Чунки русча рўзномага келаётган хатлар норасмий ташкилотга нисбатан салбий, ўзбекча рўзномага келаётганлари ижобий маънода эди. Шундай қилиб, «Сирдарё ҳақиқати»да нуқтаи назарни бериш тўхтатиб қўйилди, «Сырдарьинская правда» эса бизнинг бетимизга лой чаплашда бутун кучи билан давом этди.

Энди тўртинчи шарт масаласига келсак, раддия берилмагач, биз судга мурожаат этишга қарор қилгандик. Абдуқодир иккаламиз Жиззахга бориб гаплашиб ҳам келдик. Сешанба куни ариза ва ҳужжатларни топширишимиз лозим эди. Лекин Абдуқодир ҳурматли шоиримиз Рауф Парфининг маслаҳатлари билан ҳамма ҳужжатларни олиб бориб атоқли журналистларимиздан Шароф Убайдуллаевга топшириб келибди: «Клепиковни фельетон қилиб бир шармандасини чиқарайлик судга беришдан олдин...» Рауф аканинг яхши ният билан маслаҳат берганликларига ишончимиз комил, албатта. Шунингдек, жасур журналист Шароф акага ҳам ҳурматимиз баланд, аммо факт фактлигича қолди: фельетон ҳам чиқмади, ҳужжатлар ҳам бизга қайтмади. Шундай қилиб «обком бува» билан судлаша олмай қолдик.

Қисқаси, ҳарбийда ҳалок бўлганлар масаласини кўтарганлигимиз учун бизга ҳужум тобора қизитилаётган бир пайтда иш тўсатдан ижобий томонга ўзгарди. Дардни яширсанг, иситмаси ошкор қилади деганларидек, бевақт ҳалок бўлганлар кўпайиб кетгач, бу дардни яширишнинг иложи бўлмай қолди. Бизга дастлаб «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ёрдамга келди — Карим Баҳриевнинг «Ой бориб омон қайтмаган болам» мақоласи босилиб чиқди. Сўнг жумҳурият раҳбари ҳам тўрт юз ўттиз боланинг ўлиги келганлигини очиқ айтди. Шунда мен у киши учун қўрқиб кетдим: «Сырдарьинская правда»нинг азаматлари жумҳурият раҳбарини ҳам армияга қарши чиқишда айблаб қолмасалар эди! Йўқ, бу сафар нима учундир индашмади...

Мен Мирзачўл ўлкасида қисқа давр ичида анчагина «кароматлар» кўрсатган А. Ф. Клепиков фаолиятидан ўзим гувоҳ бўлган бир воқеанинг баёнини иложи борича қисқа ҳолда келтирдим. Аслида неча ойлар давомида неча одамларнинг асабини қақшатган бу туҳмат кампаниясининг тавсифи бир китобга жой бўлгулик. Ажабо, биз билан бўлган бу воқеадан бир китоб яралса, Клепиков қувғин қилган, ноҳақ жазоланган кишиларнинг ҳасратларидан нечта китоб пайдо бўларкин?

Десантчи акахонимиз бирлаштиришга жон-жаҳди билан уринган ва бунга муваффақ бўлган катта Сирдарё вилояти ўша йилнинг апрель ойида яна аслига қайтди — Сирдарё ва Жиззах вилоятларига бўлинди. Яна қайтадан дунё юзини кўрган «Жиззах ҳақиқати» ўзининг 12 апрель сонида А. Султоновга қарши уюштирилган туҳмат кампаниясини фош қилиб чиқди. «Узр сўраш бизга қолди» сарлавҳаси остида рўзнома таҳририяти, жумладан, шундай деб ёзади: «Ҳурматли газетхон! Эътиборингизга ҳавола қилинаётган қуйидаги хатларни «Сирдарё ҳақиқати» редакцияси ўтган йили ва шу йилнинг бошида олган эди. Хабарнома коллегияси ва меҳнат коллективи мазкур раддияларни газетада ёритиш зарурлигини таклиф қилди. Лекин раҳбарият коллективнинг таклифини «Вилоят партия комитети рухсат бермади» баҳонаси билан рад этди...»

Тушунтиришдан сўнг рўзномада А. Султонов ва ўзи мақола ёзганидан бехабар қолган Н. Ёқубовнинг раддия хатлари босилган.

Балки Сиз: «Ҳақиқат айтилибди-ку, энди шу нарсани ёзиб ўтиришнинг зарурияти бормиди?» — дерсиз. Менимча, зарурати бор. Чунки, биринчидан, ҳақиқат Жиззах вилояти рўзномасида айтилди — ундан жиззахликларгина хабардор бўлдилар. Абдуқодирни бевосита танийдиган кишилар — сирдарёликлар эса уни ҳамон вилоят рўзномалари тасаввурларига сингдирганидек, экстремист деб юрибдилар. «Сирдарё ҳақиқати» ходимлари узр сўрашни ё ўзларига эп кўрмаяптилар ёки бунга журъат қилмаяптилар.

Қўлга қалам олишимнинг иккинчи боиси, туҳмат кампаниясининг, бунга ўхшаш яна неча-неча ноҳалол «драма»ларнинг муаллифи ва режиссёри А. Ф. Клепиков ҳамон бизнинг ҳокимият олий органидаги вакилимиз — СССР халқ депутати. Зора ушбу мақолани ўқиганлардан сўнг уни сайлаган сайловчилар ҳаракатга тушсалар...

Мухтор НОСИР.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

НОМАНГКИ, ТИРИКЛИГИМДИН УЛДУР МАТЛУБ,
ОЧИБ УҚУҒАЧ БИР НЕЧА ЛАФЗИ МАРҒУБ,
КУП ТУЛҒАНИБ, АШҚ ИЧРА УЗУМДИН БОРДИМ,
УЛ НАВЪКИ, СУ ИЧИГА ТУШКАЙ МАКТУБ.

МУТАФАККИРГА ЁДГОРЛИК

Бувайда районидаги Навоий номли жамоа хўжалиги идораси ҳовлисида буюк шоирга бюст ўрнатилди.

СЕНТЯБРЬ ойида, яъни юбилей кунларида жамоа хўжалиги истироҳат боғида Алишер Навоийга яна бир янги ёдгорлик қад кўтаради. У ёзувчи Нурали Қобул ва Ўзбекистон халқ рассоми Абдумўмин Бойматовнинг жамоа хўжалиги аҳлига совғаси бўлади.

Шунингдек, Ўзбекистон ССР халқ депутати Н. Қобулнинг бавосита моддий кўмаги билан бу ерда иссиқхона қурилиши ҳам бошланди. Иссиқхона тижоратидан тушадиган даромад етим-есир, бева-бечора ва кам даромадли оилаларга тақсимланади, ўнлаб кишилар иш билан таъминланади.

Одилжон ЮНУС,
Бувайда район видеомарказининг директори.

МАСЖИД-СИНФХОНА

Тошкент шаҳрининг «Тўхтаобод» масжидида С. Раҳимов райони аҳлининг 120 нафардан зиёд фарзанди эски ўзбек имлосидан сабоқ олмоқда.

Масжиднинг имом-хатиби Обидхон Собитхон ўғли, маҳалла оқсоқоллари — Ҳасанхон, Жалолиддин ва Абдужаббор оталар бу хайрли ишнинг ташаббускорлари бўлишди. Сабоқ ёшларнинг бўш вақтларида олиб борилаётир.

Ўтган беш ой давомида талабалар эски ўзбек имлосидаги китобларни мутолаа қилишни пухта ўзлаштириб олдилар. Район аҳли савоб ишга қўл урган отахонлардан беҳад мамнун.

А. НАБИХЎЖАЕВ,
А. ТОЖИЕВ.

Рақс сеҳри...

Муҳаммад АМИН суратга олган.

ТИЛОВАТ

Роҳилага ирода бер, Худойим,
У юзини ғийбатларга бурмасин.
Миш-мишлардан баланд турсин
илойим,
Юрагида ЎЗга ишонч гурласин.

Роҳилага ирода бер, Худойим,
Мағрур ўтсин вафосизи ёнидан.
Вафосизи армон қилсин илойим,
Пушаймонлиғ тешиб ўтсин
жонидан.
Роҳилага ирода бер, Худойим,
Кулиб айтсин йиғлаб ёзган
шеърини,
Ҳеч нарсага алмашмасин
илойим,
Кўз очиб кўргани — она ерини.

Роҳилага ирода бер, Худойим,
Бахтли қилсин онасини, элини.
Муҳаббатга ошно бўлсин
илойим,
Бўлса бўлсин бир яхшининг
келини.
Роҳилага ирода бер, Худойим...

МОҲИРАМ

(Ғ. ЙЎЛДОШЕВНИНГ «МЕН ҚАДРИГА ЕТМАГАН ҚИЗ» НОМЛИ ҲИКОЯСИНИ ЎҚИБ)

Тирноғидан сочи қадар бир оғриқ, бир дард бўлган,
Фақат болиш тунлар унга ягона ҳамдард бўлган,
Маъюс руҳи менинг оппоқ тушларимда шод бўлган,
Моҳирам менинг,
Жаннат ҳурларидай покизам менинг.
Сўнгги илинж эдими — суйганингнинг ишончи,
Боладек соддагинам, номардга-да ишондинг.
Сен туҳмат, қадрсизлик оловларида ёндинг,
Моҳирам менинг,
Жаннат ҳурларидай бокирам менинг.
Кўз ёшларинг тугади никонини оқ қилиб,
Сен ўлимга борасан, журъатни байроқ қилиб,
Номарднинг кўзларига сўнгги бор бир боқ кулиб,
Моҳирам менинг,
Жаннат ҳурларидай покизам менинг.
Тушларимга кирар дала, жазирама ёз,
Қулоғимда жаранглайди ўлим чиқарган овоз,
Шунчалар осонмидир бу ҳаётдан кечмоқ воз,
Моҳирам менинг,
Жаннат ҳурларидай бокирам менинг.
Кел Моҳира, мен сенга алдамоқни ўргатай,
Кел Моҳира, мен сенга алданмоқни ўргатай.
Сен ўзингни алда, жоним, сен ўзингга алдангин,
Мен сенга қийналмоқни, чидамоқни ўргатай.
Моҳирам менинг,
Жаннат ҳурларидай покизам менинг.
Сен ўзингни асра, жоним, туҳматларга ўт қўй сен,
Бу дунёда мардлар қолсин, номардларга ўт қўй сен,
Муҳаббатни кўр қилган ул дардларга ўт қўй сен,
Моҳирам менинг,
Жаннат ҳурларидай бокирам менинг!

Роҳила НУСРАТ қизи.

Даъво ва далил

МАРҲУМ ЁЗУВЧИ ПАНОҲИДАГИ НОМ

Республикамизда Абдулла Қодирий номидаги Давлат мукофоти таъсис этилди. У кимларга берилади? Бизни мана шу саволлар ташвишлантираяпти... Очиғи, 1988 йил 29 декабрда Иззат Султоннинг Ҳамза номли театрда намойиш этилган «Абдулла Қодирийнинг ўтган кунлари» асари устидаги баҳс-мунозаралар ҳали ҳам тинчимаганлиги кўпроқ ташвишга солаяпти. Ўшанда асар биз — ворислар, ҳамда жамоатчиликда норозилик уйғотганлиги учун Ёзувчилар уюшмасида бир неча бор мунозарали мажлислар бўлиб ўтганди. Матбуотдаги қатор чиқишлар ҳам спектакль намойишини тўхтатишга таъсир этмагач, Тошкент шаҳар Октябрь район халқ судига муаллифлик ҳуқуқини тиклаш ҳақида (10. 04. 89 йил)ги даъво аризаси билан мурожаат этгандик. Суд ҳайъати Иззат Султон розилиги билан эксперт комиссияси тузишни сўраб Ёзувчилар уюшмасига юборган хатда «Абдулла Қодирийнинг ўтган кунлари»ни ҳуқуқий жиҳатдан ҳам, бадиий жиҳатдан ҳам мустақил асар деб аташ, унга муаллиф ёки ворислардан берухсат ўзгартиш киритиш мумкинми деган саволларга жавоб бериш сўралганди. Ш. Бошбеков раислигида Н. Худойберганов, И. Ҳаққулов, Ш. Холмирзаев, А. Кальменов (ҳуқуқшунос)лардан иборат комиссия аъзолари ҳар икки саволга ҳам «йўқ» деб жавоб беришди. Бироқ... орадан кўп ўтмай суд идорасига Мамажон Раҳмонов бошчилигида «Шундай асар яратиш мумкин» деган имзосиз хулоса И. Султон томонидан топширилган.

Хуллас, бир асар устида икки хил хулоса деб, суд яна муаллифлик ҳуқуқини ҳимоя қилиш маҳкамасига хат жўнатди. Иш шу ерда бир йилдан ортиқ ётди. Шу билан ҳал бўлар деб юрган эдик, бироқ куни кеча қуйидаги хатни ўқиб, ҳанг-манг бўлиб қолдик:

«14.11.90 350

Жумҳурият Ёзувчилар уюшмаси биринчи котиби ўртоқ О. ЁҚУБОВга

Ҳамза номидаги Ленин орденли ўзбек давлат драма театрининг бадиий кенгаши ўзининг 1990 йил 17 декабрдаги йиғилишида театрда саҳналаштирилган «Абдулла Қодирийнинг ўтган кунлари» драматик ривоятни Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Давлат мукофотига бир овоздан тавсия қилди.

Маълумки, асар таниқли драматург Иззат Султон томонидан Абдулла Қодирий асарлари ва ҳаёти лавҳалари асосида ёзилган. Ушбу асар асосида яратилган миллий руҳ билан суғорилган спектакль тезда томошабинлар назарига тушди, жиддий синовларга бардош берди. Қисқа давр ичида олтмиш мартадан ошиқ намойиш қилинган спектаклга томошабинлар эътиборининг сусаймаётганлиги асарнинг умри узоқлигидан далолат бермоқда.

Бадиий кенгаш улуғ ёзувчимиз Абдулла Қодирий (марҳум), драматург Иззат Султонни шу юксак мукофотга номзодликка кўрсатиш ҳақида қарор қабул қилди.

Театр бадиий кенгашининг ушбу қарорини қўллаб-қувватлашингизни илтимос қиламиз.

Ҳамза театри директорлик В. Б. (вазифасини бажарувчиси — Ш. К.).

М. ОДИЛОВ.

Ҳамза номидаги Ленин орденли ўзбек давлат академик драма театри бадиий кенгаши 1991 йилги СССР Давлат мукофотига номзодликка кўрсатилган ижодий гуруҳ:

1. Абдулла Қодирий (марҳум)	— «Ўтган кунлар» романи муаллифи.
2. Иззат Султон	— асар муаллифи
3. Файзиев Латиф	— саҳналаштирувчи режиссёр.
4. Назаров Бахтиёр	— саҳналаштирувчи рассом.

ИЖРОЧИЛАР:

1. М. Абдуқундузов	— А. Қодирий, Отабек.
2. Ш. Исмоилова	— Кумушбиби.
3. Ш. Азизова	— Ўзбек ойим.
4. Р. Иброҳимова	— Офтобойим.
5. Г. Иброҳимбекова	— Зайнаб.
6. Т. Тожиев	— Мутал. турма бошлиғи».

Югур-югур қайтадан бошланди. Ниҳоят, Ёзувчилар уюшмаси кўмагида спектакль, А. Қодирий, И. Султон ва юқорида номлари келтирилган ижрочилар СССР Давлат мукофотига номзодликдан олиб ташландилар. Даъво-арзимиз энди шаҳар халқ судида кўрилмоқчи. Бизни қийнаётган савол битта: Маданият вазирлигидаги ўртоқлар оқни оқ, қорани қора дейишга, Ҳамза театри жамоасининг ғайри қонуний ишларини асоссиз қўллаб-қувватламасликка қачон ўрганар эканлар?

Шеркон ҚОДИРИЙ.

ҚАЗО ВА ЖАЗО

Фельетон

Э, тавба! Баъзи одамларга ҳайрон қолиб, ёқангни ушлайсан. Оғримаган бошимга олтин исирға деганларидек, аллақаёқлардаги паст-баланд гапларни кавлаб топиб, ўзларини балога қўйишади, бошқаларнинг кўзига олабўжи бўлиб кўринишади. Оч қорним, тинч қулоғим. Айримларга ўхшаб ўз ҳузур-ҳаловатларини ўйлаб бамайлихотир кун кечира қолишса бўлмайдими? Бундай кишиларга: «Тинч юргин, жигарим! Бамисоли балиқ бўл, оғзингни очсанг ҳам овозинг чиқмасин! Шунда омадинг келади, муроду мақсадларингга етасан!» — деб ҳарчанд панду насиҳат қилманг, кор этмайди. «Ҳақиқат керак! Ўлсам ўламанки, ўз йўлимдан қайтмайман! Ёзаман! Ёзаман!» — уларнинг жанговар шиорлари ана шундай.

Ҳай, майли! Гапирадиган оғиз, ёзадиган қалам ўзлариники, билганларини қилишсин. Улар кечаю кундуз елиб-югуриб ахтариб юрган ҳақиқат бир иссиқ уйда пар ёстуққа ёнбошлаб ҳузур қилиб ётгандир. «Ҳой, ҳақиқатгўй одам, кел, мен мана бу ердаман!», — деб чақириб қолар.

Тошкент гўшт комбинати медицина-санитария қисми қошидаги вилоят куйганлар бўлими врачи Темир Эшонхўжаев ҳам ана шундай тиниб-тинчимайдиган заҳматкаш кишилар сирасига киради. 1986 йилдан буён у ўз шифохонасида бўлиб ўтган ташвишли ишлар ҳақида ёзади, медицина-санитария қисми бошлиғи В. И. Гершеновичга ақл ўргатмоқчи бўлади. Валерий Маркелович бунга муҳтож эмас. Билими, тажрибаси ўзига етарли эмиш. Бунинг устига у онлапарвар ҳам. Калинин районидаги Гагарин номли давлат хўжалигидан дала боғи олиб, ҳашаматли қурилиш қилмоқда. Қандини урсин! Нима, ёзнинг жазирама кунларида давлат уйида қийналиб яшасинми?!

Темир Эшонхўжаев ўзининг арзномаларига юқори ташкилотлардан «қисман тасдиқланди», «тўла тасдиқланди» деган жавоблар олган. «Шундай экан, нега гуноҳкорларни силаб-сийпалашади?! — тутоқади у. — Ҳатто кишиларнинг бевақт ўлишига сабабчи бўлганлар ҳам оппа-осонгина қутулиб кетишди-ку! Бевосита раҳбаримиз — Калинин район марказий касалхонаси бош врачи Яшнар Ахролбеков ҳамма гапдан хабардор бўлгани ҳолда нега масалага очиқ кўз билан қарамаяпти? Ёки тили қисиқлик жойи борми?»

Кунларнинг бирида Темир Эшонхўжаев билан Яшнар Ахролбеков алоҳида хонада рўбарў келишди. Қўл беришиб совуққина кўришгач, курсиларга ёнма-ён ўтиришди-да, бир-бирларига ғалати қараш қилишди. Шу пайтда уларнинг кўнглидан нималар кечаётганини фақат ўзлари билишарди.

— Қўй энди, Темиржон ука! — илтимос қилди Я. Ахролбеков. — Мен сени укам деганман.

— Мен ҳам сизни акам деганман, Яшнар ака! Раҳбаримиз бўласиз, сиздан илтимос, ҳақиқат қилинг. Халқ манфаатларини ўйлаб, кўпдан буён елиб-югураман. Хатларимда келтирилган бирор далил ёлғон бўлиб чиқса, розиман, қонунга кўра мени жавобгар қилишсин. Мана, юқорига ёзган хатларимдан бирида нималар деганман, илтимос, эшитинг.

Темир Эшонхўжаев хатни жумлама-жумла ўқиб, тўғрими, деб сўрар, бош врач эса инкор эта олмасди. Сукут — аломати ризо. Демак, муаллифнинг даъволари яна бир бор исботланди.

Ўша нохуш учрашувдан буён кўп вақт ўтди. Бу орада Тошкент гўшт комбинати медицина-санитария қисмига Т. Эшонхўжаевнинг хатидаги даъволарни текшириш учун махсус комиссия келиб кетди, орадан бир неча кун ўтгач, яъни 1990 йил 18 декабрда Тошкент вилояти соғлиқни сақлаш бўлими бошлиғининг биринчи ўринбосари Ёқуб Юсупов иштирокида текширув якунига бағишланган мажлис бўлиб ўтди. Лекин барибир Т. Эшонхўжаев қаноатланмади. Негаки, у ёзган хатдаги деярли барча даъволар тасдиқланган бўлса-да, камчиликларнинг келиб чиқиш сабаблари атрофлича таҳлил қилиниб, ҳаққоний хулоса чиқарилмади. Ҳеч ким жазоланганн ҳам йўқ.

Хўш, врач Т. Эшонхўжаев нималарни қайта-қайта ёзиб келмоқда? Энди шулардан баъзилари ҳақида маълумот берайлик.

В. А. Лозовой деган киши Янгийўл шаҳридаги туғруқхонада бош врач бўлиб ишларди. Кунларнинг бирида у Тошкент гўшт комбинати медицина-санитария қисми туғруқ бўлимига 1965 йилда туғилган Ш. исмли аёлни бошлаб келди-да, ҳомиласини туширди. Хўш, ўзи «хўжайин» бўлган жой қолиб, В. А. Лозовой нега четда ҳожат чиқарди?! «Бир балоси бўлмаса, шудгорда қуйруқ на қилур! Бекорга мушук офтобга чиқмайди»,— деб бежиз айтмаган бўлсалар керак донолар.

Сири фош этилган В. А. Лозовой бош врачлик лавозимидан олиб ташланди. Яширинча аборт қилиш учун унга қулай шароит яратиб берган В. М. Гершенович эса ҳаққоний жазодан қутулиб қолди.

Бу ҳали холва! Ҳангомаларнинг энг ачинарлилари ҳақида энди гапирамиз.

Лариса Михайловна Пряткина деган аёл 1985 йилдан буён вилоят касалхонасининг куйганлар бўлимида врач-ординаторлик вазифасида ишлаб келган. Махсус комиссия томонидан бу ерда текшириш ўтказилганда Пряткинанинг ҳозирги замон даволаш услубларидан ва диагностикадан батамом бехабарлиги, операция муолажаларини бажара олмаслиги маълум бўлиб қолди. Хўш, шу давргача унинг қўлига озмунча беморни даволаш учун топширишганми? Бечораларнинг аҳволи қандай кечди экан? Биргина мисол келтирамиз.

1988 йилнинг сентябрида Алижон Тожибоев деган болани вилоят куйганлар бўлимига олиб келишади. Уни ток урган эди. Беморни Л. М. Пряткина «даволай бошлади». Алижонга бир ой давомида электрокардиограмма қилинмади, аҳволи тобора оғирлашаётган бўлишига қарамай республика куйганлар марказидан консультант чақирилмади. Ҳатто у терапевт назоратидан ҳам ўтказилмади.

Нотўғри даволаш оқибатида Алижон ўн беш ёшида оламдан кўз юмди.

Л. М. Пряткинага алоқадор яна бир воқеа.

1988 йилнинг февраль ойида якшанба куни З. Ўлмасова исмли йигирма саккиз яшар аёлни «тез тиббий ёрдам» автомашинасида мазкур шифохонанинг қабул бўлимига олиб келишди. Бемор қорнидаги кучли оғриқдан, дармонсизликдан ва боши айланишидан шикоят қилди. Бу ерда навбатчиликда турган врач Л. М. Пряткина уни урология бўлимига ётқизди. Бемор тобора оғирлаша бошлади. Орадан чамаси тўрт-беш соат ўтгач З. Ўлмасовани терапевт текшириб кўриб, унга нотўғри диагноз қўйилганини аниқлади. Шундан сўнг оғир аҳволда ётган беморни олисдаги — Калинин район марказий касалхонаси жарроҳлик бўлимига элтишди. Орадан бир соат ўтар-ўтмас З. Ўлмасова ички аъзоларидан кўп қон кетиши оқибатида вафот этди.

Хайрият, кўпдан буён беморларнинг шўри бўлиб келган Л. М. Пряткина ҳозир бу ерда ишламайди. Т. Эшонхўжаевнинг хати текширишда тўла тасдиқлангач, уни вазифасидан четлаштиришган эди.

Тошкент гўшт комбинати медицина-санитария қисмидаги «оқ халатли» баъзи тошбағирларнинг дастидан дод деб ўлиб кетган бечоралар рўйхатини давом эттиришимиз мумкин.

Дабдурустдан кеч соат олтиларда Турсунбой Носировнинг юраги атрофида кучли санчиқ пайдо бўлди. Куёви Абдуваҳоб Пўлатов билан рафиқаси Салима опа уни уйларидан атиги бир чақиримча масофада жойлашган шу касалхонага олиб боришди. Ўшанда Турсунбой аканинг укаси Турғунбой Носиров юрак хасталиги билан бу ерда кардиология бўлимида даволанаётган эди. Акасининг олиб келинганини эшитиб, дарҳол қабул бўлимига борди. Қараса, врачлардан ҳеч ким йўқ. Жон ҳовучлаб турган беморни икки кишилашиб қўлтиқлаб, мазкур касалхонанинг поликлиникасига олиб чиқишди. У ерда касални врач Дилбар Солиева текшириб, дарҳол кардиология бўлимига етқизиш кераклигини айтди, лекин иегадир йўлланма ёзиб бермади.

Беморни кўтар-кўтар қилиб, тағин қабул бўлимига элтишди-да, қаттиқ курсига ётқизиб қўйишди. Ачинарли жойи шундаки, кардиология бўлимида жарроҳлар навбатчиликда туришган экан. Қисқаси, дарди яхши аниқланмаган Турсунбой ака уйига қайтариб юборилди. Орадан икки-уч соат ўтар-ўтмас у қазо қилди.

Жудолик ўтида бағри кабоб бўлган Турғунбой Носиров жумҳурият Соғлиқни сақлаш вазирлигига шикоят ёзди. У ердан олинган жавоб хатида текширишда далиллар тасдиқланганини айтиллади ва марҳумнинг оила аъзоларига ҳамдардлик билдирилади.

Эшитинг! Яна бир мудҳиш воқеа:

Калинин районидаги «Рассвет» давлат хўжалигида яшовчи Собиржон Кибизов бирдан оғриб қолган рафиқаси Н. И. Кибизовани биз томонимиздан таърифи достон қилинаётган касалхонага олиб боради. Врач-терапевт У. Жўраева қабул қилиб олгач, уни навбатчи акушер-гинеколог Галина Ивановна Евтифеевага кўрсатишни маслаҳат беради. Евтифеева касални кўрар-кўрмас, унда аёлларга хос дард йўқ, деган хулосага келади. Врач Галина Ивановнанинг тавсиясига кўра, беморни шу заҳотиёқ жумҳурият Автомобиль транспорти вазирлигига қарашли медицина-санитария қисмининг жарроҳлик бўлимига олиб боришади. Н. И. Кибизовани хирург кўргач, унда аёлларга хос оғир дард ва қон кетиш аломатлари борлигини айтади. Беморни бу ерга олиб келган «тез тиббий ёрдам» автомашинаси уни яна Тошкент гўшт комбинати медицина-санитария қисмига элтиб қўяди.

Икки гўдакнинг онаси Н. И. Кибизова бераҳм «шифокор»ларнинг айби билан дунёдан бевақт ўтди. Шундан кейин фақат биргина Г. И. Евтифеевага «қаттиқ жазо» — ҳайфсан берилди, холос.

Қуйидаги воқеа ҳам юқоридаги даҳшатлардан деярли фарқ қилмайди.

Янгийўл районида яшаган Эргаш Тешабоев деган кишини шу касалхонага оғир аҳволда олиб келишди. Навбатчи врач М. Идрисов уни кўриб, дардини аниқлади. Афсуски, жой йўқ деган баҳона билан уйига қайтариб юборишди. Эргаш ака эртаси куни вафот этди.

Ўз вазифасига ўта лоқайдлик билан қараган кишиларнинг роса пўстагини қоқишган бўлса керак, деб ўйлаётгандирсиз? Эй, қаёқда! Жумҳурият Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан бизга қайтарилган жавоб хатида (13.04.90 № 10/840) «айбдорларга маъмурий жазо берилди» дейилган. Ҳатто ўша айбдор шахсларнинг исми шарифлари ҳам кўрсатилмаган. Демак, ёпиғлиқ қозон ёпиқлигича қола қолсин, дейишгандир-да!

Хуллас, Валерий Маркелович Гершенович беш йилдан буён «зўр маҳорат кўрсатиб» бошчилик қилиб келаётган медицина-санитария қисмида содир этилган кўз кўриб, қулоқ эшитмаган ҳангомалар ҳақида яна аллақанча қоғозни қоралаш мумкин. Лекин гапни шу ерда тўхтата қолайлик-да, навбатни жумҳурият Соғлиқни сақлаш вазирлигидаги масъул ўртоқларга берайлик.

Усмон ЮСУПОВ.

АЖОЙИБ ДУНЁ

ВЕЛОСИПЕДЧИЛАР ШАҲРИ

● ГЕРМАНИЯНИНГ йирик саноат шаҳарларидан бўлган Дессауда юз мингдан ортиқ аҳоли истиқомат қилади. «Националь цайтунг» газетасининг ёзишича, Дессау «велосипедчилар шаҳри» сифатида Копенгаген ҳамда Амстердам шаҳарларидан кейинги ўринда туради. Бу ердаги ҳар икки ишчининг бири ишга велосипедда боради. Юқоридаги газетанинг хабарига кўра, транспорт ҳаракати тиғиз бўлган вақтда баъзи чорраҳаларда бир ярим мингга яқин велосипедчи йиғилиб қолар экан. Шаҳар раҳбарияти бу ердаги саксон минг велосипедчи учун узунлиги 65 километр бўлган махсус йўл қуриб берган.

ҲАЛИ ҲАММА «РЕКОРД»ЛАР ЗАБТ ЭТИЛМАГАН

● БУНДАН ўттиз йил муқаддам АҚШда ўрнатилган ажойиб бир «рекорд» ҳали шу пайтгача янгиланиш у ёқда турсин, бирорта одам унга яқинлашгани ҳам йўқ.

Гап шундаки, бу ерда операция қилинган бир кишининг ошқозонидан 258 та буюм териб олинган. Улар орасида 88 та танга, 39 та тирноқ эгови, 26 та турли хил калит ва бошқа жуда кўп майда-чуйдалар бор бўлган.

УЧ МЕТРЛИ БАРГ

● ГАВАЙ оролларининг Алакан ботқоқлиги Ер юзидаги энг сернам жой ҳисобланади. Шунинг учун бўлса керак, бу ерда энг катта ўт — гуннер ўсади. Бу ерда унинг элликдан ортиқ тури мавжуд.

Кауан оролидаги бу ўт япроғининг кенглиги икки ярим, уч метргача етади. Айтишларига кўра, гуннер япроғининг остида бемалол уч чавандоз ёмғирдан ўзини пана қила олар экан.

Турли мамлакатларда яшовчилар унинг баргидан дори-дармонлар, жамлар, пиво, терини ошловчи моддалар олишади, соябонлар ясашади.

МАНА СИЗГА ОЛТИН БАЛИҚ!

● ЛИБЕРИЯНИНГ пойтахти Монровияда бўлиб ўтган ким ошди савдосида аквариумда яшовчи балиқлар ҳам сотувга қўйилган. Унда турли мамлакатлардан етмишдан ортиқ балиқ иштирок этган.

«Комета» зотли бир жуфт олтин балиқ кўпчиликнинг юрагига ғулғула солган. Уларни ўзининг кимлигини айтишни истамаган японялик бир ишқибоз-коллекционер 82 минг долларга сотиб олган.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдуқарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босмага топшириш вақти 21.00
Босмага топширилди 21.10.
Индекс: 64608. 4907-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12